

Het journaal van de expeditie van Jacob Benckes naar de Franse koloniën in de West-Indië tijdens de Hollandse Oorlog (1676– 1677)

Martijn M. VAN DEN BEL

De Hollandse Oorlog (1672–1678) stelde Frankrijk tegenover de Republiek der Verenigde Nederlanden en hun respectieve bondgenoten. Lodewijk XIV wilde de Hollanders, geduchte concurrenten van de Franse kooplieden, op de knieën dwingen. Aan het begin van de oorlog, in 1672, werden de Verenigde Nederlanden binnengevallen door Franse, Engelse, Duitse en Zweedse legers, hetgeen in de Nederlandse geschiedschrijving tot op heden bekendstaat als het Rampjaar. Het betrof een bijzonder bloedige oorlog, waarvan markante episodes onder meer de moord op de gebroeders De Witt en het beleg van Maastricht door Vauban waren, waarbij d'Artagnan in 1673 de dood vond. Deze oorlog werd ook uitgevochten voor de kust van de Verenigde Nederlanden (de zeeslag bij Texel), maar eveneens in de West-Indië. Reeds in november 1672 zetten de Verenigde Nederlanden hun macht in om de Franse koloniën in de Antillen te veroveren. De mislukte aanval op Fort Royal op Martinique...

Tijdens deze oorlog zou de Fries Jacob Benckes twee expedities uitvoeren voor de Admiraliteit van Amsterdam. Tijdens de eerste expeditie in 1673 werden Engelse en Franse koloniën getroffen. Deze werd afgesloten met de herovering van New York door de gecombineerde strijdkrachten van Benckes en Evertsen. Na de Vrede van Westminster, die in 1674 met de Engelsen werd gesloten, zou Benckes een tweede expeditie leiden tegen Franse installaties en schepen, die zou eindigen met zijn dood tijdens de tweede slag bij Tobago tegenover admiraal Jean d'Estrées op 12 december 1677. Deze tweede expeditie tegen de Fransen wordt in het onderhavige artikel behandeld.

Jacob Benckes wordt naar de Antillen gezonden

Jacob Benckes (1637–1677) werd geboren in Koudum in Friesland en diende, net als andere leden van zijn familie, de Admiraliteit van Amsterdam. Als kapitein maakte hij deel uit van de Nederlandse vloot onder bevel van Michiel de Ruyter, die in juni 1667 tijdens de Tweede Engels-Nederlandse Oorlog (1665–1667) de ketting bij Chatham verbrak om de Engelse vloot bij Londen te vernietigen. Aan het begin van de Hollandse Oorlog nam hij het in de Noordzee op tegen de Engelse vloot, onder meer in de beroemde zeeslag bij Solebay,

samen met De Ruyter. Na zijn eerste reis naar de West-Indië werd Benckes uitgezonden naar Cádiz en de Middellandse Zee, en vervolgens naar de Oostzee om de Zweden, bondgenoten van de Fransen, te bestrijden (figuur 1).

De eerste expeditie van Jacob Benckes naar de Antillen verdient een samenvatting, aangezien de ervaringen die hijzelf en zijn bemanning opdeden tijdens de eerste maritieme operaties in Amerikaanse wateren van nut zouden zijn tijdens zijn tweede reis. Deze eerste expeditie van Benckes is goed bekend via Cornelis Evertsen 'de Jonge', die sinds het midden van de negentiende eeuw meer aandacht heeft gekregen van Nederlandse historici, naar aanleiding van de "onverwachte" herovering van New York in 1673. Evertsen was door de Staten-Generaal en de Staten van Zeeland uitgezonden om de Engelsen eerst het eiland Sint-Helena in de Atlantische Oceaan (dat zij sinds het begin van de oorlog bezet hielden) te ontnemen, en vervolgens het eiland Cayenne op de Fransen te veroveren (dat sinds 1664 door de Fransen was bezet "zonder reden noch recht"). Na het volbrengen van zijn opdracht zou hij naar zijn vaderland kunnen terugkeren, of anders zeeroof bedrijven in het Caribisch gebied.

Figuur 1 – Portret van Jacob Benckes door **Nicolaes Maes** (ca. 1676), *Metropolitan Museum of Art*, New York (publiek domein).

Cornelis besloot niet naar Sint-Helena te varen en vermeed daarmee een confrontatie met de Engelsen. Zijn schip liet Cayenne in de nacht van 22 maart 1673 aan bakboord liggen om rechtstreeks koers te zetten naar Paramaribo, waar hij bijna twee maanden verbleef en zijn broer zou begraven. Dit eerste deel van Evertsens missie was duidelijk een ramp voor hem

en voor Zeeland, maar hij zou “bij toeval” de vloot van Benckes ontmoeten voor de kust van Martinique.

Het verdere verloop van deze gezamenlijke expeditie is in de Franse literatuur weinig bekend — zeker overschaduwd door de mislukte aanval van Michiel Adriaensz. de Ruyter in juli 1674 — hoewel hun aanwezigheid de gouverneur-generaal Jean-Charles de Baas-Castelmore ongetwijfeld moet hebben gealarmeerd.

Jacob Benckes werd in het geheim naar de West-Indië gestuurd. Hij vertrok op 16 april 1673 uit Cádiz, dat tijdens de Hollandse Oorlog een vrijhaven was, en arriveerde op 23 mei op het eiland Tobago, waar hij niemand aantrof, aangezien de Zeeuwse kolonie van de familie Lampsins, bestuurd door Pieter Constant, enkele maanden eerder door de Engelsen was vernietigd. Vanuit dit eiland, dat ook door de Engelsen was verlaten na de verwoesting ervan, ontmoette hij bij Martinique de kleine vloot van Cornelis Evertsen de Jonge, zoals hierboven vermeld. De twee vloeten voegden zich samen om een Engels-Franse vloot aan te vallen die bij Port Royal op Martinique was gestationeerd. Dit plan werd echter opgegeven wegens ongunstige weersomstandigheden, met oncontroleerbare windstoten. Zij wisten daarentegen wel drie Franse schepen, beladen met suiker, buit te maken voor de kust van Guadeloupe, alvorens koers te zetten naar Sint-Christoffel, waar zij nog twee schepen veroverden.

Vervolgens richtten de twee kapiteins hun aandacht op het eiland Sint-Eustatius. Dit eiland was in 1667 bij het Verdrag van Breda door de Engelsen aan de Nederlanders teruggegeven, maar was na het uitbreken van de Hollandse Oorlog opnieuw door de Engelsen bezet. Na geringe tegenstand droeg de Engelse gouverneur het eiland over aan de Nederlanders, die het plunderden en volledig in brand staken. Een blijvende bezetting leek voor de kapiteins onmogelijk, ondanks de aanwezigheid van een honderdtal soldaten aan boord om het eiland te bezetten. Deze manschappen waren vermoedelijk voor een andere missie bestemd. De vloot zette haar tocht voort richting Virginia, waarbij zij onderweg meerdere Engelse schepen, beladen met tabak, buitmaakte. Uiteindelijk voer zij de Hudsonrivier op om 's nachts voor de nederzetting New York aan te leggen. Aangezien de gouverneur afwezig was en de stad een aanzienlijke Nederlandse bevolking telde, verliep de inname van het fort in augustus 1673 zonder problemen. De Nederlandse bezetting van Nieuw-Oranje (het voormalige New York) zou vervolgens een belangrijke rol spelen tijdens de onderhandelingen van het Verdrag van Westminster in 1674. De kolonie werd overigens later aan de koning van Engeland teruggegeven.

Na het sluiten van de vrede met de Engelsen, waarmee een einde kwam aan de Derde Engels-Nederlandse Oorlog (1672–1674), werd de tweede expeditie van Benckes in de Antillen op gang gebracht, met als doel de plundering van Franse bezittingen. Deze missie werd opgedragen door de Admiraliteit van Amsterdam en beheerd door de secretaris Hiob de Wildt. De correspondentie van deze reis bevindt zich tegenwoordig in het Nationaal Archief in Den Haag, in de collectie van Gaspard Fagel, raadpensionaris en eerste adviseur van stadhouder Willem III van Oranje. De brieven die Benckes vanuit de verschillende ankerplaatsen in de Antillen verzond, waren grotendeels gericht aan Zijne Hoogheid Willem III van Oranje en aan De Wildt. Zijn brieven werden bovendien veelvuldig gebruikt door eigentijdse kranten, zoals de Oprechte Haerlemse Courant en de Mercure hollandais van de jaren 1676 en 1677, evenals door pamflettisten, met name met betrekking tot de bezetting van Cayenne en Tobago.

Ook andere leden van de expeditie hebben schriftelijke getuigenissen nagelaten, zoals de brieven van de kapiteins Pieter Constant en Pieter de Montigny de Glarges, evenals die van de gouverneurs Quirijn Spranger (Cayenne) en Hendrick Caerloff (Tobago), die eveneens beschikbaar zijn in de collectie Fagel. Daarnaast moet het gedrukte pamflet van Hendrick

van Bulderen, chirurg van de vloot, worden genoemd, waarin hij zijn reis met Benckes naar de West-Indië beschrijft. Tevens is er de publicatie van David van der Sterre, arts op Curaçao, over het leven van zijn vriend, de kapitein en piraat Jan Erasmus Reijning, die eveneens deel uitmaakte van de vloot van Benckes. Zijn piratenleven werd bij Jan ten Hoorn te Amsterdam uitgegeven, net als dat van Alexandre-Olivier Exquemelin in 1678, bij dezelfde uitgever. Overigens bevonden beide piraten zich in dezelfde vloot van Henry Morgan tijdens de plundering van de stad Panama.

Uiteindelijk werd Erasmus in de Franse Antillen bekend door de plundering van Grenada, die hij samen met een zekere Aernoutsen in 1675 uitvoerde, dus een jaar vóór zijn indiensttreding bij de vloot van de Admiraliteit van Amsterdam. Daarnaast blijken ook de archieven van de Admiraliteit van Amsterdam en de notariële akten van deze stad een belangrijke bron te zijn voor het begrip van het verloop van deze maritieme operaties.

De Nederlandse historicus Cornelis de Jonge geeft midden negentiende eeuw een uitvoerige beschrijving van Benckes' tweede reis, gebaseerd op de nationale archieven en op het werk van Eugène Sue wat betreft de Franse bronnen. Cornelis Goslinga verrijkte dit relaas later met nieuwe Nederlandse en Franse bronnen. De Franse archieven bevatten namelijk eveneens enkele documenten die verband houden met de doortocht van Benckes in 1676 langs Cayenne, Sint-Martin, Petit Goâve en Tobago. De naam Jean II d'Estrées zal voortaan onlosmakelijk verbonden blijven met die van Benckes door de twee zeeslagen bij Tobago in 1677. De brieven van de gouverneurs maken melding van de verwoestingen die door de vloot van Benckes werden aangericht in Cayenne, Marie-Galante, Sint-Martin en Hispaniola. Daarnaast beschikken wij ook over de memoires van d'Estrées.

Tweede reis van Jacob Benckes naar de Antillen 1676–1677

De tweede expeditie naar de Antillen had twee hoofddoelen. Het eerste was het plunderen en vernietigen van de Franse eilanden zoals Martinique, Guadeloupe, Marie-Galante, Sint-Martin en Sint-Domingue. Het tweede doel was het bezetten van Cayenne en vervolgens het opnieuw stichten van een kolonie op het eiland Tobago. Cayenne was in 1664 door de Fransen ingenomen onder bevel van Alexandre de Prouville, sieur de Tracy, en Joseph-Antoine Lefebvre, sieur de la Barre, bij de oprichting van de Franse Compagnie des Indes occidentales door Colbert en de koning, maar de leden van de WIC beschouwden deze inname als onrechtmatig vanwege hun investeringen op het eiland sinds 1627. De Fransen daarentegen beriepen zich op het feit dat zij sinds de poging van Charles Poncet de Brétigny in 1643 de eerste kolonisten van Cayenne waren geweest en beschouwden Cayenne als hun voornaamste kolonie aan de kust van de Guyana's.

Met het Verdrag van Westminster, dat in februari 1674 werd gesloten, werd het eiland Tobago, een particuliere kolonie van de Zeeuwse familie Lampsins, aan de Nederlanders teruggegeven. Ondanks hun wens om de kolonie terug te krijgen, besloten de erfgenamen van de familie Lampsins uiteindelijk deze te verkopen aan de Staten van Holland en West-Friesland. De Admiraliteit van Amsterdam diende voortaan de verdediging van het eiland te verzekeren en een nieuw fort te bouwen nabij de hoofdstad van de voormalige Lampsins-kolonie, Lampsins stad.

De inname van Cayenne en Tobago voor de Staten van Holland werd uitgedragen door de nieuwe West-Indische Compagnie, die in 1674 uit de as van de eerste was herrezen. De Staten van Holland hadden de notaris Michiel ten Hove verzocht informatie te verzamelen ten behoeve van hun kolonisatieplannen, voortbouwend op zijn eerdere ervaringen. Ten Hove maakte deel uit van de Hollandse elite en had via zijn oom, Gaspar Fagel, een directe band met de nationale macht. Het door Ten Hove samengestelde dossier had betrekking op

verschillende projecten voor het stichten van koloniën in de West-Indië, zoals op Tobago, Cayenne, Oyapock en Araguari. Het project voor Cayenne, gericht op de vestiging van een militaire kolonie, wordt daarin met veel details beschreven.

Cayenne

Op 20 februari 1676 aanvaardde Benckes de leiding van deze nieuwe missie naar de Antillen met het schip genaamd Bescherminge of Défense. Op 16 maart 1676 vertrok het eskader van Benckes van het eiland Texel om, na een tussenstop bij de Kaapverdische Eilanden, koers te zetten naar Cayenne. Het arriveerde op 4 mei voor het eiland Cayenne of Cajana en zond drie sloepen uit om de kust te verkennen en een geschikte plaats voor een landing te vinden. De volgende dag liet Benckes zijn manschappen aan land gaan buiten het bereik van de kanonnen, aan de oever nabij een bebost gebied waar, tot hun grote verrassing, de Fransen geen hinderlagen hadden voorbereid. Integendeel, hij trof een goede wagenweg aan die hen rechtstreeks naar de poort van het versterkte dorp leidde. Rond het middaguur bevond het grootste deel van de soldaten zich ter plaatse, verdeeld in drie bataljons van elk drie compagnieën, ondersteund door kleine pelotons op de flanken. Het fort bevond zich op een kleine heuvel van ongeveer 150 voet hoog binnen de omwalling. Deze was 4 voet hoog en voorzien van een palissade van 6 voet hoogte, evenals een droge gracht van 12 voet breed.

Er werd een trompettist gezonden om de Fransen mee te delen dat de vrouwen die zich in het fort bevonden het konden verlaten en zich aan de Hollanders konden overgeven. De gouverneur antwoordde dat zij zich niet wilden overgeven zonder de sterkte van de aanvallers te kennen. Benckes verzocht de Fransen een tweede maal de vrouwen vrij te laten en benadrukte daarbij dat de Hollandse strijdmacht de Franse ver overtrof. De Fransen antwoordden dat zij zijn sterkte wel wilden leren kennen, in een toon van Franse trots, aldus Benckes. De Fransen werden onmiddellijk op twee plaatsen aangevallen: door luitenant La Croix, bijgestaan door kapitein Tindel, en door commandeur Erasmus, bijgestaan door kapitein Sweers. De aanvallers bereikten de voet van de palissades zonder enige weerstand van Franse zijde, waarna de Fransen om capitulatie vroegen, die door de Nederlanders zonder aarzeling werd aanvaard. Vervolgens had Benckes moeite zijn manschappen in toom te houden, die de huizen van het dorp begonnen te plunderen.

Hij nam 37 stukken geschut van verschillende kalibers uit het fort in beslag, evenals overvloedige hoeveelheden buskruit en munitie, en maakte bijna 300 Franse mannen gevangen die met geweren waren uitgerust, waaronder 12 soldaten van de koning. Volgens Benckes was de Franse gouverneur de Ruiters van Lézy, een halfbroer van Monsieur de la Barre te Parijs, en was Monsieur de Tiennes majoor van het eiland voor de koning. Na de slag maakte Benckes de balans op: 14 doden en 72 gewonden, waaronder twee officieren, aan Nederlandse zijde. De Fransen hadden, naar eigen zeggen, één dode en een vijftiental gewonden. Benckes vermeldt ook 14 suikerplantages en ongeveer 140 à 150 kleine bewoners die verfstoffen, katoen en gember produceerden. Het is interessant vast te stellen dat Benckes ons hiermee een eerste telling nalaat van de suiker producerende bewoners van deze Franse kolonie Cayenne, wat vooralsnog het eerste bekende inventaris vormt van de suikerplantages van Cayenne.

Vervolgens stuurde Benckes zijn mensen eropuit om de omgeving te verkennen en door kapitein Van der Graeff kaarten te laten maken van het vervallen fort en het omliggende gebied, teneinde het potentieel van Cayenne beter te leren kennen. Benckes benadrukt de voordelen van de citadel, die ongeveer 30 huizen en een kerk telde, waar Benckes een mis bijwoonde, evenals de aanwezigheid van een fontein en twee putten binnen de versterking, maar hij wijst ook op het ontbreken van een punt met vers water binnen het fort. Tevens

merkt hij op dat zich ten zuiden van het dorp een andere, kleinere heuvel bevindt, die geschikter zou zijn voor de aanleg van een tweede versterking.

Kapitein Erasmus zal in Cayenne een inheemse vriend ontmoeten en hij zal meerdere dagen bij de inheemse gemeenschap verblijven, zoals hij dat eerder ook had gedaan. Benckes ontvangt eveneens het inheemse hoofd van deze regio, die verklaarde “zeer tevreden te zijn met de verandering van [Europese] machthebbers in het land”. Om het bondgenootschap te bezegelen, vertrouwt Benckes hun twee tot drie kleine nederzettingen toe die door de Fransen op het vasteland waren opgericht.

Voordat hij zijn tocht voortzet, laat Benckes in Cayenne een garnizoen van ongeveer 230 soldaten achter, verdeeld over twee compagnieën, evenals proviand voor zes maanden. Hij is tevens van oordeel dat de Fransen niet bijzonder strijdlustig waren. Hij laat hun woningen, die door slaven en inheemsen waren geplunderd, zodat zij de suikerproductie konden hervatten. Benckes besluit bovendien “de gouverneur, de majoor, twee jezuïeten, evenals de belangrijkste suikerproducenten van Franse nationaliteit (met achterlating van een beheerder op hun plantages)” mee te nemen naar Amsterdam om hen te confronteren met het bevel van Zijne Nederlandse Majesteit en te spreken over de confiscatie van hun bezittingen. Hij meent dat hij in Cayenne ongeveer 150 ontwapende Fransen heeft achtergelaten die een eed van trouw hadden afgelegd. Hij laat ook de sloep Mercurius achter onder bevel van commandeur Fabricius, ter versterking van de militaire macht, maar ook als Franse buit. Fabricius moet Cayenne op 20 augustus verlaten met de fluit Jonge Prins van Surnaem om zich bij de vloot van Benckes te voegen. In Cayenne treft Benckes tevens de broers Samuel en Jacob Munnickhoven aan, die in Cayenne mogen blijven zonder deportatie zoals de andere Franse bewoners. Deze twee Nederlandse broers waren in 1663 samen met hun vader naar Cayenne gekomen (of daar geboren), toen Quirijn Spranger gouverneur was. Uiteindelijk geven de bewoners gehoor aan het verzoek van Benckes om het Nederlandse bestuur te aanvaarden op 21 mei 1676 (annexe 1).

Benckes herinnert de lezer eraan dat de in Cayenne geproduceerde suiker “even wit is als die uit Brazilië” en dat de Fransen de bewoners een belasting hadden opgelegd, de hoofdelijke belasting, om het onderhoud van de gouverneur, het garnizoen en de geestelijken te bekostigen, namelijk “zeven florijnen per inwoner, evenals per zwarte, met uitsluiting van kinderen en blanke vrouwen, om het land beter te bevolken”. Quirijn Spranger zal gouverneur van Cayenne worden, zoals hij dat ook in 1664 was, maar Benckes spreekt niet verder over hem. Het nieuws van de verovering van Cayenne wordt toevertrouwd aan Andries Caerloff, zoon van Hendrick Caerloff, die de brieven van Benckes via Londen naar Den Haag moet brengen en ze moet overhandigen aan Fagel en De Wildt.

Het is interessant op te merken dat Caerloff de jongere zich, samen met een trompettist, bij de poort van Arémire presenteerde tijdens de inname van Cayenne, maar dat Benckes zijn rol tijdens de overgave onvermeld laat. Hendrick Caerloff kon het niet goed vinden met Benckes, maar Willem III van Oranje had hem de functie van gouverneur van Tobago beloofd. Caerloff onderhield waarschijnlijk contacten met De Lézy, of eerder met diens broer Antoine Lefebvre, sieur de La Barre, de eerste gouverneur van Cayenne. Caerloff had een contract voor de duur van zes jaar gesloten met de nieuwe Franse West-Indische Compagnie om slaven aan de Franse eilanden te leveren. Hij verkreeg zelfs een plantage in Cayenne van De la Barre, toen deze Cayenne in 1664 op de WIC had veroverd.

Bij zijn vertrek uit Cayenne zendt Benckes Andries Caerloff naar de Nederlanden aan boord van het schip Bonte Haen van kapitein Pieter Coreman. Hij wordt vergezeld door de ruiter van Lézy, diens secretaris, de jezuïetenpater Jean Grillet en enkele bewoners om de afwikkeling van goederen en transacties te regelen. Eenmaal in Amsterdam wordt De Lézy naar de gevangenis gestuurd, waar hij onder bewaking wordt gesteld bij de koopman

d'Aguerre. De Admiraliteit overweegt "zijn Moor" vrij te laten, maar De Lézy weet enkele dagen later te ontsnappen.

Cayenne wordt enkele maanden later, in december 1676, door d'Estrées heroverd en De Lézy zal zijn functie van gouverneur hervatten (figuur 2). Het Nederlandse tijdschrift *Hollandse Mercurius* biedt een uitvoerige beschrijving van deze operatie. Het blad verhaalt dat een schip uit Nantes, vertrokken uit Cayenne, de Franse vloot informeerde over de strijdkrachten in Cayenne, te weten 300 man en 26 stukken geschut. D'Estrées landt met 800 man in de Anse de Rémire zonder enige Nederlandse tegenstand. Tijdens de nacht rukken de Fransen op naar het fort en eisen zij de overgave, wat door de Nederlanders wordt geweigerd. De daaropvolgende nacht vallen de Fransen het fort van zeven kanten aan en in minder dan een uur maken zij zich meester van de plaats, met slechts 38 gesneuvelden. De Nederlanders worden krijgsgevangen gemaakt.

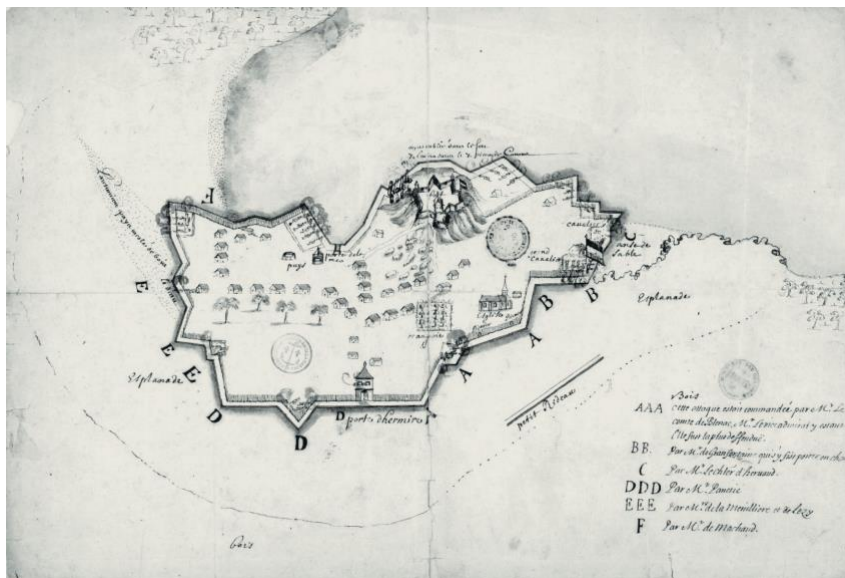

Figure 2 – Croquis anonyme du bourg de Cayenne lors de l'attaque française le 12 décembre 1676 (v. 1677), FR-ANOM 14 DFC 5C (Domaine public).

De Nederlandse gouverneur Spranger wordt door d'Estrées aan boord genomen van de *Glorieux*, met bestemming Martinique, vanwaar hij een open brief schrijft aan de Nederlandse Admiraliteit om verantwoording af te leggen over het verlies van Cayenne. In deze brief, die in Holland wordt gedrukt en gepubliceerd, geeft hij zijn eigen lezing van de gebeurtenissen. Voordat hij de aanval in detail beschrijft, begint Spranger zijn relaas echter met het noemen van de fout van de Admiraliteit om hem niet de gevraagde versterkingen te hebben gestuurd. Vervolgens verklaart hij dat hij wel degelijk soldaten naar Rémire had gezonden om de landing te verhinderen, maar dat de Fransen te sterk waren; daarom gaf hij bevel dat alle troepen zich in het fort moesten terugtrekken. Op 19 december presenteert de ruiter van Lézy zich voor het fort om de sleutels van de vesting te eisen. De 42 Franse soldaten die in Nederlandse dienst waren, weigeren tegen hun landgenoten te vechten en Spranger ziet zich genoodzaakt hen gevangen te zetten. Bovendien is de situatie in het fort onhoudbaar voor de burgerbevolking, omdat de Nederlandse officieren zich als tirannen gedragen. De volgende dag, op 20 december 1676, ontsnapt de Nederlander Munickhoven (zie hierboven), vergezeld door een Duitse en een Vlaamse kolonist, uit het fort en sluit zich bij de Fransen aan. In de nacht van 21 december veroorzaakt de Franse aanval paniek onder de officieren, die hun wapens wegwerpen en vluchten, in strijd met

Sprangers bevel om weerstand te bieden. Spranger is niet in staat het fort te verdedigen, dat slechts is uitgerust met tien batterijen, vijftig kanonnen en 254 man.

Na zijn terugkeer in Cayenne houdt De Lézy zich er eerst mee bezig de twee overige Nederlandse nederzettingen aan de Approuague en de Oyapock begin 1677 te verdrijven. Daarmee worden de kolonie Cayenne en haar posten Frans grondgebied.

Marie-Galante

Volgens zijn journaal verlaat Benckes Cayenne op 28 mei 1676 en arriveert hij rechtstreeks voor het eiland Marie-Galante. Hij laat Tobago links liggen wegens ongunstige wind. Het is zeer waarschijnlijk dat hij het verrassingseffect wilde benutten om buit en prijzen te maximaliseren. De stichting van de nieuwe kolonie op Tobago kon duidelijk wachten. Vervolgens vaart hij langs Martinique, waar hij in 1673 samen met Evertsen al een aanval had overwogen, maar het falen van De Ruyter in 1674 voor Fort Royal zal zijn ambities hebben getemperd.

Het fortje van Marie-Galante is nauwelijks bezet en verkeert in een erbarmelijke staat. Het Nederlandse garnizoen trof er een vervallen stenen huis aan met een kleine borstwering zonder gracht, evenals dertien kanonnen voor ijzeren kogels van drie tot vier pond en twee lange stukken van zes pond. Op 1 juni 1676 nemen de mannen van Benckes het eiland zonder enige tegenstand in. De bemanning van het eskader blijft twee weken op het eiland om suiker in te laden en slaven gevangen te nemen, die Benckes op ongeveer zeshonderd personen schat. De piraat Jan Erasmus en Caerloff met zijn zoon begeven zich met een witte vlag naar het eiland. De Fransen, te paard en te voet met hun geweren, ontvangen hen vriendelijk op het strand en Erasmus vertelt hun dat zij op verzoek van Jacob Benckes zijn gekomen om het eiland in te nemen. De Fransen, vertegenwoordigd door de heer Duplessis, antwoorden dat de gouverneur afwezig is. Dit vormt voor Erasmus geen probleem, aangezien hij ook onder de eilandbewoners bekend blijkt te zijn. Erasmus had aan kaapvaart gedaan met de broer van gouverneur Boisseret de Téméricourt, die slechts één arm had. Deze laatste bevond zich, naar eigen zeggen, op Guadeloupe om medicijnen voor zijn ziekte te kopen, maar ook om geweren aan te schaffen. Zijn gedrag werd door de bevolking als lafheid beschouwd. Hij zal zijn afwezigheid in een tweede brief aan De Baas moeten verantwoorden, nadat hij in een eerste brief al over de inname van het eiland was geïnformeerd (annexe 2 en 3).

Erasmus brengt drie bewoners aan boord van het schip van Benckes, waar zij worden onthaald met een versnapering van confituur. Erasmus stelt tevens voor een Frans schip dat zich in de baai bevindt in beslag te nemen, waarvoor hij toestemming krijgt. Hij maakt zich er tijdens een snelle enteractie van meester, onder het toezicht van de eilandbewoners.

Benckes stuurt de drie afgevaardigden van Marie-Galante terug naar de wal met de mededeling dat zij het eiland de volgende dag vóór acht uur moeten overgeven. De bewoners gehoorzamen en Benckes neemt bezit van het fort. Vervolgens verschijnen Caerloff en zijn zoon op het exercitieterrein, waar zich het pakhuis bevindt “van sieur Chaigneau, pachter van het koninklijk domein”. Caerloff verklaart daar aan de bewoners dat “hij naar Marie-Galante was gekomen met een lading negers en er een groot aantal van had verkocht aan de heren de Téméricourt en ridder Houël, waarvoor hij tot op de dag van vandaag, ondanks alle inspanningen, niet was betaald”. En daarom had hij “de Hollanders ertoe gebracht dit eiland te komen plunderen, om zich te wreken voor het onrecht dat hem door de gouverneur en door monsieur ridder Houël, zijn oom, werd aangedaan”. Vervolgens worden de plantages van Téméricourt en van juffrouw de Surmont door de Hollanders geplunderd en in brand gestoken (annexe 4).

Erasmus wordt met enkele mannen uitgezonden om het eiland rond te gaan, de bevolking te waarschuwen voor de Franse overgave en hun plantages te plunderen (annexe 5). Daarbij ontmoet hij een Engelse contractarbeider die hem vertelt dat tweehonderd slaven de wildernis zijn ingevlucht. Erasmus neemt de Engelsman gevangen en vraagt Benckes om vijftig mannen om de slaven op te sporen. Benckes stuurt de compagnieën van de kapiteins Witsen en La Croix, en samen slagen zij erin de volgende dag nog 110 slaven aan boord terug te brengen. Benckes meldt ook dat hij 130.000 pond suiker heeft ingeladen, evenals de ketels en "rollen" (cilinders om het suikerriet te pletten) van veertien suikerplantages, om de ontginning van de gronden op Tobago te beginnen. De suiker wordt vervolgens naar de Verenigde Nederlanden vervoerd in het door Erasmus buitgemaakte schip, dat reeds zeventig vaten suiker in het ruim had. Téméricourt spreekt van 700 slaven en 80 tot 100 paarden (annexe 6).

Na de plundering van het eiland door de Hollanders stuurt De Baas de rechter van Guadeloupe om een plaatsopname te maken en de deserteurs te inventariseren:

Ik zal de rechter van Guadeloupe bevel geven zich naar Marie-Galante te begeven om een inventaris op te maken van de goederen die de deserteurs hebben achtergelaten en waarvan monsieur de Téméricourt zich reeds meester heeft gemaakt; maar men moet de vijanden de gelegenheid laten zich op tabak te vestigen of iets anders te ondernemen, en totdat de zee enigszins vrij is, zullen de zaken hier slechts langzaam verlopen. Intussen heeft sieur Du Plessis, die monsieur de Téméricourt mij heeft gestuurd om mij te informeren over wat er zich op Marie-Galante heeft afgespeeld, mij zoveel ellende verteld, zowel over de gouverneur als over hemzelf en over de bewoners, dat ik mij genoodzaakt zag hem te laten arresteren in het fort van Basse-Terre, waar ik hem slechts enkele dagen zal laten, om enig voorbeeld te stellen, waarna ik hem zal terugsturen om zijn bezit te bebouwen, waar men hem zal aantreffen indien de koning besluit hem te laten straffen (annexe 7).

Ik zend u langs deze weg niet de processen-verbaal die door de rechter van Guadeloupe zijn opgemaakt over de desertie van de bewoners van Marie-Galante, dit eiland, die hun goederen hebben verlaten om zich op de tabaksteelt te storten samen met de Hollanders, omdat een secretaris die mij bijstaat bij afwezigheid van sieur Declercq, voortvluchtig is geworden uit vrees gestraft te worden omdat hij zonder mijn medeweten en zo overhaast is getrouwd dat hij de kerkelijke formaliteiten niet in acht heeft genomen. Hij is de Martinique niet uit, maar hij bezit alle stukken waarin u zou kunnen zien dat de deserteurs mooie en goed gebouwde plantages hebben achtergelaten, met enig vee dat zij niet hebben kunnen meenemen. De koning zal bevelen wat hem goedgevindt met al deze goederen te doen. Ik heb het eiland behouden in de staat waarin de vijanden het hebben achtergelaten, dat wil zeggen dat ik de bewoners heb verboden het te verlaten en dat ik sieur (afk signieur) de Téméricourt heb verboden enig verlof te verlenen, zo groot is hun afkeer van het land en van hun gouverneur, die zij niet kunnen verdragen. Deze afkeer duurt voort en zonder de vrees gestraft te worden, zouden zij het eiland hebben verlaten.

De plaatsopname van Marie-Galante na het vertrek van de Hollanders bevestigt de ramp, met name in de omgeving van het Vieux Fort en bij Mademoiselle de Surmont. Acht bewoners, "de meest schuldigen", vertrekken met de Hollanders en nemen al hun buit mee, terwijl zij hun eigendommen verlaten en braak achterlaten. Het betreft Berchaud, Chaigneau, Thauvet, Laforest, Bigot, Gebert, La Croix en Torin, waarbij deze laatste vermoedelijk een koopman uit Amsterdam was. In 1678, dus twee jaar later, maakt Jean Roy, kapitein van een compagnie bewoners van Martinique, een inventaris op van de

goederen die door de deserteurs zijn achtergelaten, met het oog op herverdeling onder de bewoners. Deze inventaris is interessant omdat zij gedetailleerde beschrijvingen geeft van de eigendommen, met hun stenen en houten gebouwen en hun vee. Evenals bij andere bewoners blijkt dat de voormalige bewoner Jacques Taurin of Torin, koopman te Amsterdam, op Tobago is overleden.

Guadeloupe

Benckes begeeft zich vervolgens naar Dominica om daar bij de inheemsen water en proviand in te nemen en hout te kappen voor de bouw van palissades van palmtinnen (palen van palmstammen), met het doel een landaanval op Guadeloupe te ondernemen. Hij wilde zich op Guadeloupe versterken en vervolgens met de slaven van het eiland, samen met die aan boord, de bewoners gevangen nemen en hen zo in een toestand van voortdurende onrust brengen, om hen uit te putten en de gouverneur tot een akkoord te dwingen.

Via Les Saintes arriveert Benckes op 16 juni 1676 voor de rede van Basse-Terre. De sloep van La Croix, die was uitgezonden om de overgave van het eiland te eisen, wordt ontvangen met kanonschoten. De plundering van Marie-Galante heeft de bevolking ongetwijfeld gealarmeerd en de Nederlanders treffen op hun route twee oorlogsschepen aan, waarvan het grootste, met tachtig stukken geschut, wordt aangevoerd door "monsieur de Grancé", de markies van Grancey. Benckes wenst zich van deze schepen meester te maken, maar slecht weer verhindert dit. De Franse schepen ontsnappen en laten het anker vallen voor het fort van Basse-Terre. Na deze tactische misrekening en na een kriegsraad laat Benckes zijn plan om het eiland in te nemen varen en zet hij zijn tocht voort naar het eiland Nevis. Daar wordt hij vriendelijk ontvangen door monsieur William Stapleton en, volgens Benckes, bevinden zich op dat moment geen andere Franse schepen in de Antillen en niet meer dan vijfhonderd soldaten van de koning, verdeeld over de eilanden Martinique, Guadeloupe en Sint-Christoffel. Hij verneemt dat de Fransen op Martinique nog steeds onafgebroken werken aan de versterking in de Cul-de-Sac.

De Franse bronnen vermelden dat de gouverneur-generaal van de Eilanden en het Vasteland van Amerika, Jean-Charles de Baas, twijfels had over de herkomst van deze vloot en vervolgens monsieur de Grancey naar Guadeloupe stuurde om de Nederlandse vloot te ontmoeten. Deze beslissing blijkt volgens monsieur Hincelin van doorslaggevend belang, omdat monsieur de Grancey erin slaagt de Hollanders te doen afzien, eraan toevoegend dat dezen de vloot niet tot aan de rede van Guadeloupe zouden volgen. Volgens De Baas wilden de Hollanders zich op Tobago vestigen en vervolgens het eiland Grenada innemen om hun kolonie op Tobago veilig te stellen. Hij vreesde tevens aanvallen op eilanden of "afgelegen districten", zoals de eilanden Sint-Cruys, Sint-Bartholomeus en Sint-Martin. Het is interessant op te merken dat volgens gouverneur-generaal Stapleton van de Engelse eilanden te Nevis de Hollanders veel respect hadden voor monsieur de Grancey:

De kluizenaarspater van Sint-Christoffel, over wie ik u, mijnheer, reeds meerdere malen heb geschreven als over iemand die zeer toegewijd is aan de dienst van Zijne Majesteit, heeft mij een afschrift gestuurd van twee brieven die monsieur Stapleton, gouverneur-generaal van de Engelse eilanden, hem heeft geschreven over de Hollanders die hij op Nevis heeft gezien. U zult, indien het u belieft, mijnheer, zien wat zij bevatten; zij zijn merkwaardig, al was het maar om kennis te nemen van het oordeel dat men daar heeft over monsieur de Grancey en van de waardering die men heeft voor de wijze waarop hij zijn plicht heeft vervuld bij de ontmoeting die hij met hen heeft gehad. Ik meen, mijnheer, niet te mogen verzwijgen wat voor hem voordelig

is, zoals ik mij ook over hem heb beklagd toen ik meende daar reden toe te hebben.

Saint-Martin

Het lijkt erop dat het Nederlandse deel van Sint-Martin in 1672, aan het begin van de Hollandse Oorlog, door de Hollanders is verlaten na een Engelse aanval. De Fransen maakten hiervan gebruik om het eiland in bezit te nemen. Na zijn verblijf op Nevis zet de vloot van Benckes koers naar de Grande Anse van Sint-Martin en laat daar het anker vallen. Onmiddellijk worden vijfhonderd man aan land gezet. Het betreft waarschijnlijk de Grande Anse van het huidige Philipsburg. De Fransen hadden de weg die door de zoutpannen liep versperd, zodat de troepen slechts op één punt konden passeren. Dit doorgangspunt was door de Fransen versterkt met een stenen borstwering van veertig voet lang, vier voet dik en meer dan acht voet hoog, waarop een kanon van drie pond stond dat ijzeren kogels afvuurde. Het betrof een strategische plaats, aangezien zich aan de ene zijde van de borstwering een steile helling bevond, bedekt met ondoordringbare vegetatie, en aan de andere zijde zoutpannen lagen die op die plek acht voet diep waren.

De losgeldbrief werd door de Fransen geweigerd, waarna zij zich verzamelden om het eiland te verdedigen onder bevel van monsieur de Maigne, die beschikte over “ongeveer honderd bewapende mannen, inclusief bejaarden”. Om de door de Fransen opgeworpen blokkade te omzeilen, werkten de Nederlanders de hele nacht door om een schip en drie sloepen, uitgerust met kanonnen, vanuit zee over te brengen naar de zoutpan. De volgende dag lagen deze vaartuigen in positie en begonnen zij de Franse verdediging te beschieten. Na een uur hadden deze beschietingen weinig effect en besloot Benckes de borstwering met brute kracht aan te vallen. Na een uur strijd verlieten de Fransen hun post en trokken zich terug op een “gunstige heuvel”. Ondertussen installeerden de Nederlandse troepen zich in het huis van de gouverneur, dat door de Fransen was versterkt met een stenen muur van vier voet dik, voorzien van schietgaten.

Daarna trokken de Nederlanders onder bevel van kapitein Constant de heuvel op, waar zich het Franse fort bevond. Na een eerste aanval trokken de Fransen zich terug naar het binnenland van het eiland. Franse gevangenen verklaarden dat zij onder bevel stonden van een gouverneur die de “Chevalier de Maijnije” werd genoemd en die beweerde tot de Orde van Malta te behoren. Benckes achtte hun verdediging prijzenswaardig en na de confrontatie telden de Hollanders vijf doden en dertig gewonden. Binnen de Franse versterkingen troffen de Nederlanders acht doden en één stervende persoon aan. Een verkenningsgroep vond op het kerkhof meerdere recent gegraven graven, zodat “deze planters nu het losgeld betreuren”.

De Nederlanders maakten vervolgens een rondgang over het eiland onder bevel van Jan Erasmus, vergezeld door enkele piraten uit Curaçao. De compagnieën van Witsen en La Croix deden hetzelfde in tegenovergestelde richting en plunderden gedurende drie dagen de plantages, maakten gevangenen en slachtten het vee. Enkele slaven werden buitgemaakt, maar de meesten, ongeveer tweehonderd volgens Benckes, waren de heuvels ingevlucht. Ongeveer tachtig tot negentig slaven gaven zich uiteindelijk aan de Nederlanders over. Benckes wenste snel te vertrekken, aangezien het eiland volledig was leeggehaald, maar hij voegde eraan toe dat het potentieel bezat voor tabaksteelt en dat men met enige inspanning de zoutpannen weer in gebruik zou kunnen nemen. Hij verklaarde bovendien dat de kolonisten uit Cayenne, Marie-Galante en Sint-Martin die hij aan boord had genomen bereid waren zich op Tobago te vestigen.

De Baas ontving een brief van de ruiter van Saint-Laurens waarin werd gemeld dat de Hollanders van Nevis naar Sint-Martin waren gegaan. Hij vermeldt dat de bewoners zich

goed hadden verdedigd onder bevel van hun commandant monsieur de Magne en dat zij “meer dan honderd van de vijanden hadden gedood of verwond”. Vervolgens trok de bevolking zich terug in de bossen met behoud van enkele bezittingen, maar zij verloren hun huizen die door de Hollanders werden verbrand, meerdere stuks vee en meer dan “vijftig slaven die zich vrijwillig hadden overgegeven”. Volgens de ruiter van Saint-Laurens waren de Hollanders vervolgens op weg naar Sint-Cruys en hadden zij ook een Franse boot buitgemaakt voor de kust van Sint-Christoffel. De chevalier zal zijn informatie zeker hebben ontvangen van monsieur de Magne, die de verdediging tegen de Hollanders leidde in de grote zoutpan, waar hij een versterking van droog gestapelde stenen had laten bouwen die de Nederlandse landing ernstig belemmerde. De plantage van De Magne werd door de Nederlandse troepen geplunderd. Hij verloor zijn vee en zijn slaven, maar ook zijn hoop, gezien de naderende stormperiode en de daardoor geringere kans op hulp, “en dan zal ik met u zien of ik in dit land moet blijven, aangezien ik niet zie hoe ik mij kan herstellen na de voorschotten die u mij hebt gedaan, waarvoor ik u mijn hele leven dankbaar zal zijn” (annexe 8).

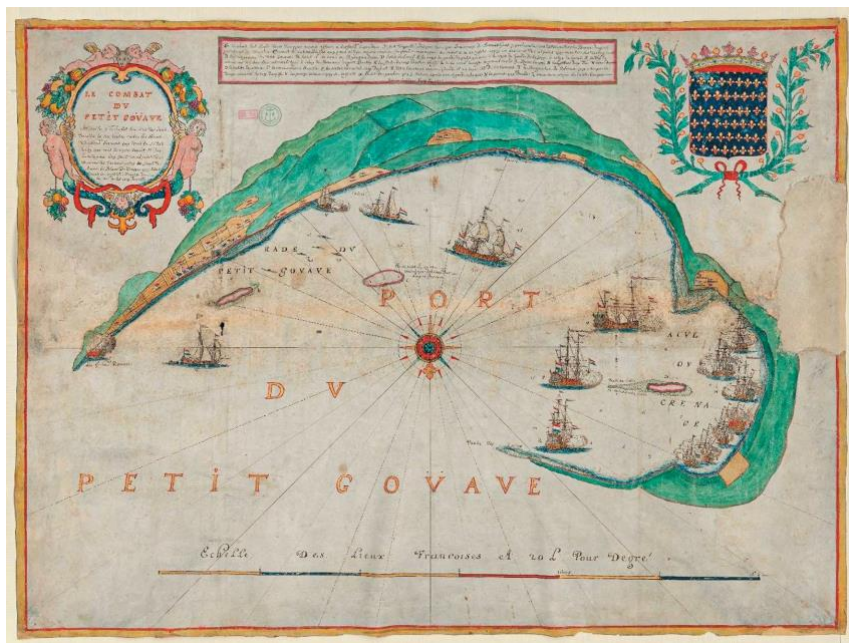
Benckes verlaat vervolgens Sint-Martin en zendt voor de kust van het kleine eiland Sombrero een deel van zijn vloot naar Tobago. De kapiteins Jan de Bont, Roemer Vlacq en Jan Swart, evenals een brander, de Saeyer, beladen met molenwerktuigen en ketels die tijdens de plunderingen waren buitgemaakt, worden naar het eiland gestuurd om met de installaties te beginnen, waar zij volgens Caerloff op 4 augustus 1676 aankomen. Een brief van 3 juni 1676 vermeldt tevens dat Benckes bezorgd was over het grote aantal personen aan boord, aangezien het orkaanseizoen naderde, maar ook omdat met “meer dan honderd mannen, vrouwen en kinderen van Cayenne, Marie-Galante en Sint-Martin aan boord, evenals ongeveer zevenhonderd slaven die onze voorraden sterk aanspreken”, het raadzaam was ziekten te vermijden en zo snel mogelijk Tobago te bereiken. Hij laat Hendrick Caerloff aan boord komen om het bestuur van het eiland op zich te nemen, vergezeld door vierhonderd personen, veertig slaven en de twee milities van Van der Graeff en Van Dongen. De buit die bij Marie-Galante werd gemaakt, wordt uiteindelijk naar de Nederlanden gestuurd met 276 vaten suiker, waarvan “negenendertig in de broodkamer zijn gestort”.

Benckes zet zijn reis voort met de kapiteins Constant, Stolwijk, Erasmus en Richwijn naar de baai van La Aguada op Puerto Rico om de slaven te verkopen, maar de verkoop wordt door de Spanjaarden verboden. Kapitein Richwijn overlijdt en zijn plaats wordt ingenomen door de zwager van Benckes, Galtje Galtjes, op het schip Wapen van Leiden. De reis gaat verder naar Kaap Petite Anse, gelegen op één mijl ten oosten van de Franse haven. Hier neemt Jan Erasmus een Frans schip, genaamd le Fortuijn, van 140 ton, bewapend met twaalf stukken geschut en geladen met 688 rollen tabak. Het schip was in februari uit La Rochelle vertrokken onder bevel van kapitein de Court, op weg naar Tortuga om aan kaapvaart te doen.

Petit Goâve

In de wijk Petite Anse schrijft Benckes een brief aan de bewoners, geschat op vierhonderd tot vijfhonderd personen, waarin hij hen verzoekt een “handelscontract” met de Hollanders te ondertekenen (annexe 9). Vervolgens neemt Benckes een inwoner aan boord en begeeft zich naar Petit Goâve op Sint-Domingue, waar zijn vloot aankomt in de nacht van 14 op 15 juli. De inwoner wordt aan land gezet met brieven voor de bewoners van alle wijken van deze regio om een handelscontract te ondertekenen, maar ditmaal vragen de Hollanders ook om de levering van de handelsladingen die reeds aan boord van de schepen aanwezig zijn.

De volgende dag ziet de Nederlandse vloot dat acht schepen, die voor anker lagen op de rede van Petit Goâve, zich terugtrokken naar de Cul-de-Sac op een afstand van een halve mijl. Daar vormden de Franse schepen een verdedigingslinie door al hun kanons aan één zijde op te stellen om de Hollanders te beletten de baai binnen te varen, die op dat moment slechts toegankelijk was via een smalle doorgang ter lengte van één schip (figuur 3).

Figuur 3 – Schilderij van Adrien le Blanc uit Dieppe, “meester op het schip Le Lys van kapitein du Casse”, van de Nederlandse aanval onder bevel van Jacob Benckes op verschillende Franse koopvaardijschepen bij Petit Goâve (1677), FR-BnF DCP CPL GE SH 18 PF 149 DIV 8 P 1 RES (publiek domein).

De vloot van Benckes rukte op tot aan de ingang van de baai onder het kanonvuur van de Fransen en begon het vuur te beantwoorden. De Nederlanders brachten daarbij de Dolphin tot ontploffing. Aan het begin van de avond brak echter een onweer los met hevige regen, waardoor de beschietingen aan beide zijden werden gestaakt. De Nederlanders hadden moeite zich opnieuw in een goede positie te brengen. De volgende dag stelden zij vast dat de Fransen hun schepen hadden verlaten en aan land waren gevlucht. Onmiddellijk stuurden de Nederlanders hun sloepen uit om bezit te nemen van het land en de schepen. Ter plaatse zagen zij dat hun beschietingen drie Franse schepen hadden vernietigd die op het zand waren vastgelopen (Konigh David, Florizandt en Hoop), met veel gewonde Franse soldaten. Zij troffen ook een verbrande Engelse pinas aan, toebehorend aan kapitein Henri Greenhill uit Londen. Er werd besloten het schip Florizandt te behouden, het te laden met alle tabak die in de buitgemaakte schepen werd aangetroffen en het naar de Nederlanden te sturen; de schepen Lelij en St René (la Reine) werden te oud en weinig geschikt geacht voor de terugreis.

Deze schepen behoorden respectievelijk toe aan “kapitein du Casse de Béar de France” en aan Pieter Bonneau, een Fransman die voer met een Engels paspoort. Beide kapiteins wilden een overeenkomst sluiten met de Nederlanders om hun tabak te redden. Zij stemden ermee in de bemanning en de levensmiddelen te betalen voor het transport van de tabak naar Amsterdam. Eenmaal in Europa zouden zij de twee schepen achterlaten en de helft van de tabak afstaan aan het college van de Admiraliteit van Amsterdam. Benckes

schatte dat de helft van de lading een waarde had van 25.000 gulden en dat deze overeenkomst voor beide partijen voordelig was, omdat de twee schepen, varend onder Franse vlag, elke inbeslagname door Franse kapers zouden vermijden. Benckes gaf Du Casse een door hemzelf ondertekende zeebrief of doorgangsbewijs om problemen met Nederlandse schepen te voorkomen. Daartoe gaf Du Casse duizend rollen tabak als waarborg.

In het journaal van Benckes leest men ook dat het schip Fortuijn eveneens werd verkocht voor 40.000 pond tabak en volgens hetzelfde contract als dat met Du Casse door de Franse kapitein Du Pont naar de Nederlanden zou worden gestuurd. Benckes meldt vervolgens de buitname van een geheel nieuw fregat, genaamd Alcion, die geschikt was om met dertig stukken geschut voor oorlog te worden uitgerust. Hij besteedde ongeveer twee weken aan het herstellen van de buitgemaakte schepen die op het zand waren vastgelopen. In die tijd probeerde Benckes de Franse planters en boekaniers ervan te overtuigen zich bij de Nederlanders aan te sluiten, door te wijzen op de zware belastingen op tabak die de Fransen moesten betalen. De pamfletten en brieven die in de Petite Anse werden aangeplakt en onder de bewoners verspreid, hadden tot doel een opstand onder de Franse planters te ontketen. Na meerdere briefwisselingen met de bevolking verbond Benckes zich ertoe hun huizen en plantages niet te vernietigen, zoals Zijne Hoogheid Willem III van Oranje had gewenst, omdat de Franse nederzettingen te klein waren om met zijn geringe strijdmacht het risico te nemen tegenover het grote aantal planters. Benckes verliet Petit Goâve op 5 augustus 1676.

Hij merkt in zijn journaal op dat de Franse planters en boekaniers op Hispaniola goed waren gehuisvest, maar dat zij vrouwen misten om gezinnen te stichten. Hij noteert eveneens dat de aanwezigheid van vrouwen hen zou kunnen beletten bij een aanval het binnenland in te vluchten, aangezien zij geen fortificaties bezaten. Benckes stelde ook vast dat de verschillende wijken te ver van elkaar lagen en dat men in elke wijk een klein fort zou moeten bouwen, wat, met de hulp van enkele duizenden soldaten, de bevolking tot gehoorzaamheid zou kunnen brengen. In dat geval, zo meent hij, zouden de planters geen weerstand meer bieden om zich bij de Nederlandse handel aan te sluiten, zodra hun wijken tegen Frankrijk waren verdedigd. Niettemin wilden veel planters, die ook bezittingen in Frankrijk zelf hadden, onder Frans gezag blijven uit vrees hun eigendommen in het koninkrijk te verliezen. Hun aanwezigheid op Hispaniola is echter te prijzen, aangezien zij bijdroegen aan de ondergang en het verval van de Spaanse West-Indië, omdat men op het eiland Cuba en in Campeche reeds vestigingen van boekaniers aantrof. De inwoner die vanuit de Petite Anse was ingescheept, voegde daaraan toe dat de Franse gouverneur de planters vaak had verzocht de stad Santo Domingo aan te vallen, maar dat dezen vreesden dat de koning van Frankrijk te machtig zou worden door de gehele eiland Hispaniola te bezetten.

Op 16 augustus 1676 keerde Benckes terug naar Port Français, waar hij een contract met de bewoners had gesloten. Deze brachten de mannen van Benckes naar de gouverneur, die hun uitlegde dat de bewoners van Kaap Petite Anse een fout hadden begaan en dat zij geen handel meer wensten te drijven met Zijne Nederlandse Majesteit. Benckes drong niet verder aan, nam water in en zette koers naar de Caïcoseilanden om de twee buitgemaakte schepen, de Coningh Davidt en de Florizandt, beladen met tabak, onderling te verdelen.

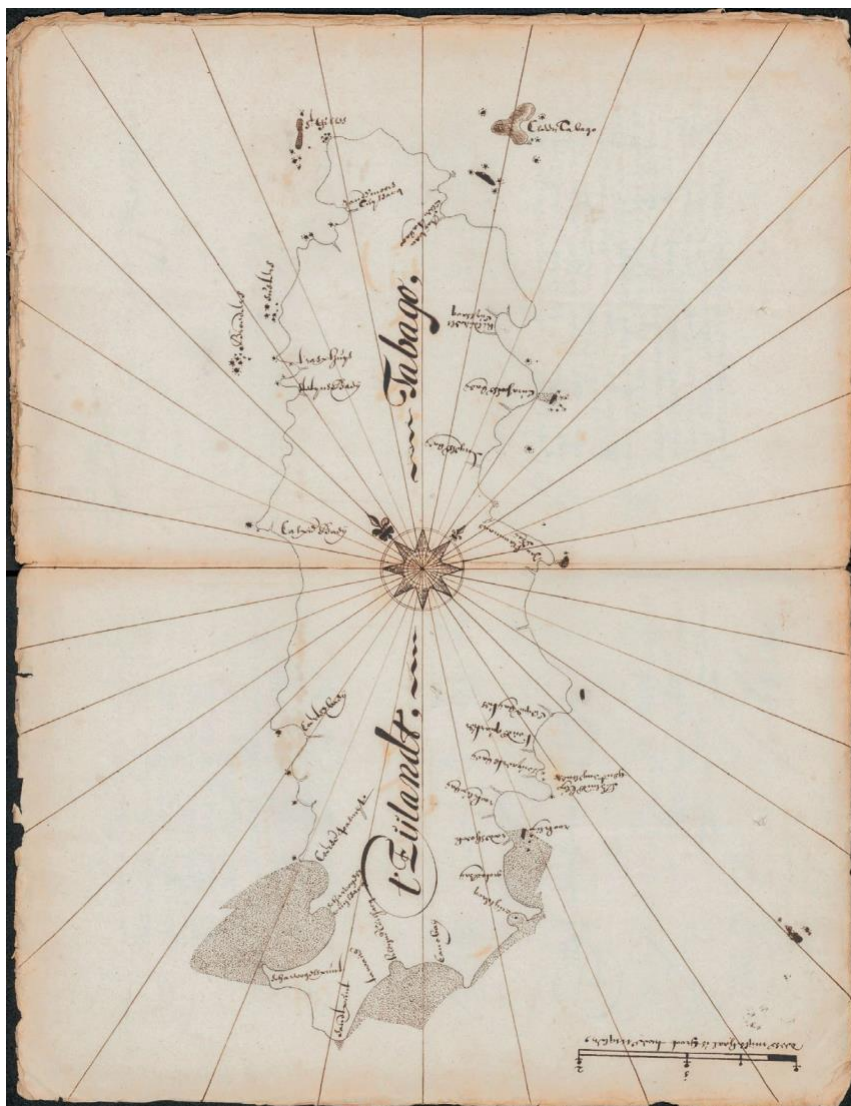
Tobago

Op 29 september 1676 schrijft Benckes zijn eerste brief aan De Wildt vanuit de ankerplaats Roode Clip Baai, een brede baai gelegen aan de zuidwestpunt van het eiland Tobago. Hij geeft aan dat hij het eiland heeft rondgevaren om "een geschikte kaart" van het gebied te tekenen (figuur 4). Tevens schrijft hij aan Zijne Majesteit dat zijn vloot op 21 september

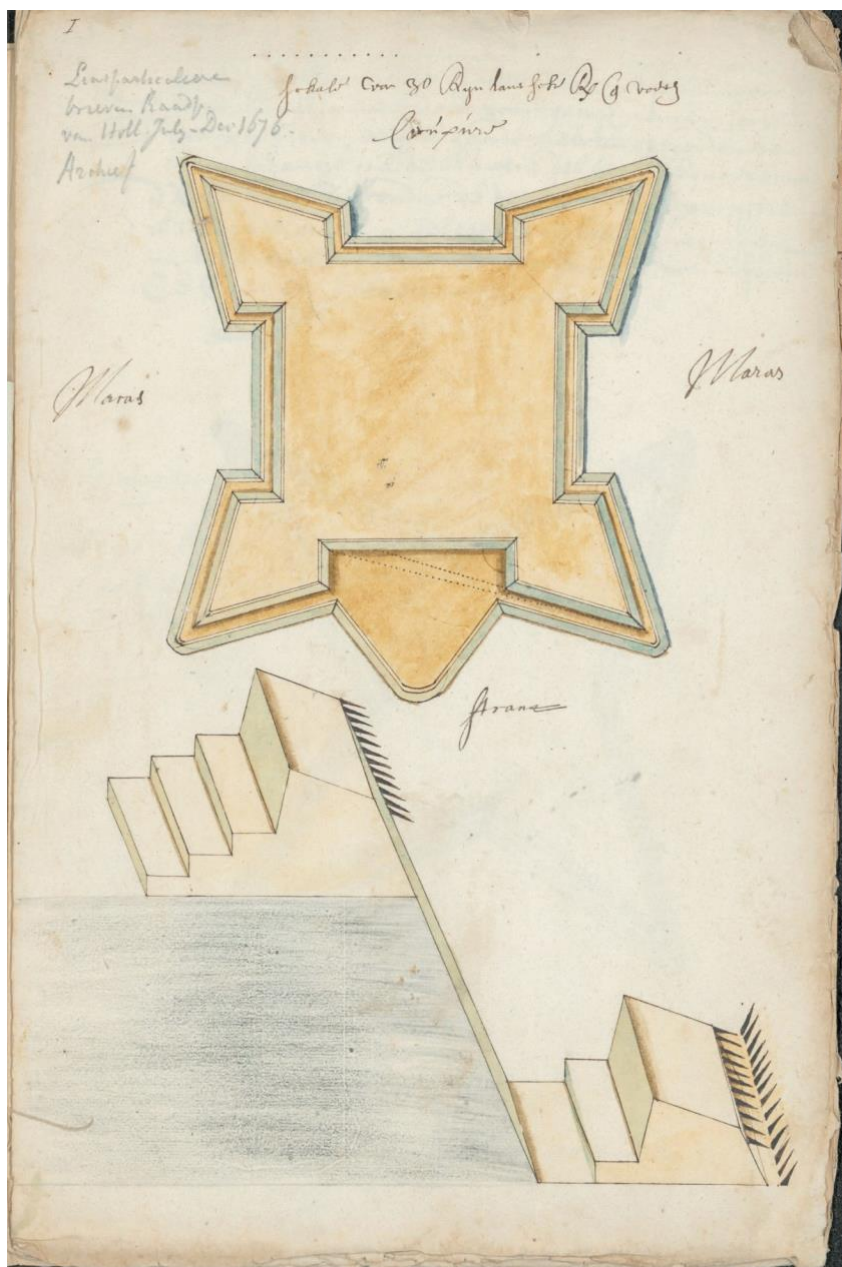

1676 in Tobago is aangekomen, waar hij de vloot aantrof die hij eerder vanaf Sombbrero had vooruit gezonden onder bevel van kapitein Jan de Bondt met het schip Agata. Dit schip was zonder toestemming naar de Bermudas of naar New York vertrokken vanwege de vele lekkages in de scheepsromp. De planters uit Cayenne, Marie-Galante en Sint-Martin waren zeer te spreken over de vruchtbaarheid van het eiland Tobago en achtten het eiland beter dan de andere Antilliaanse eilanden, in de hoop spoedig met de ontginning van het land te kunnen beginnen.

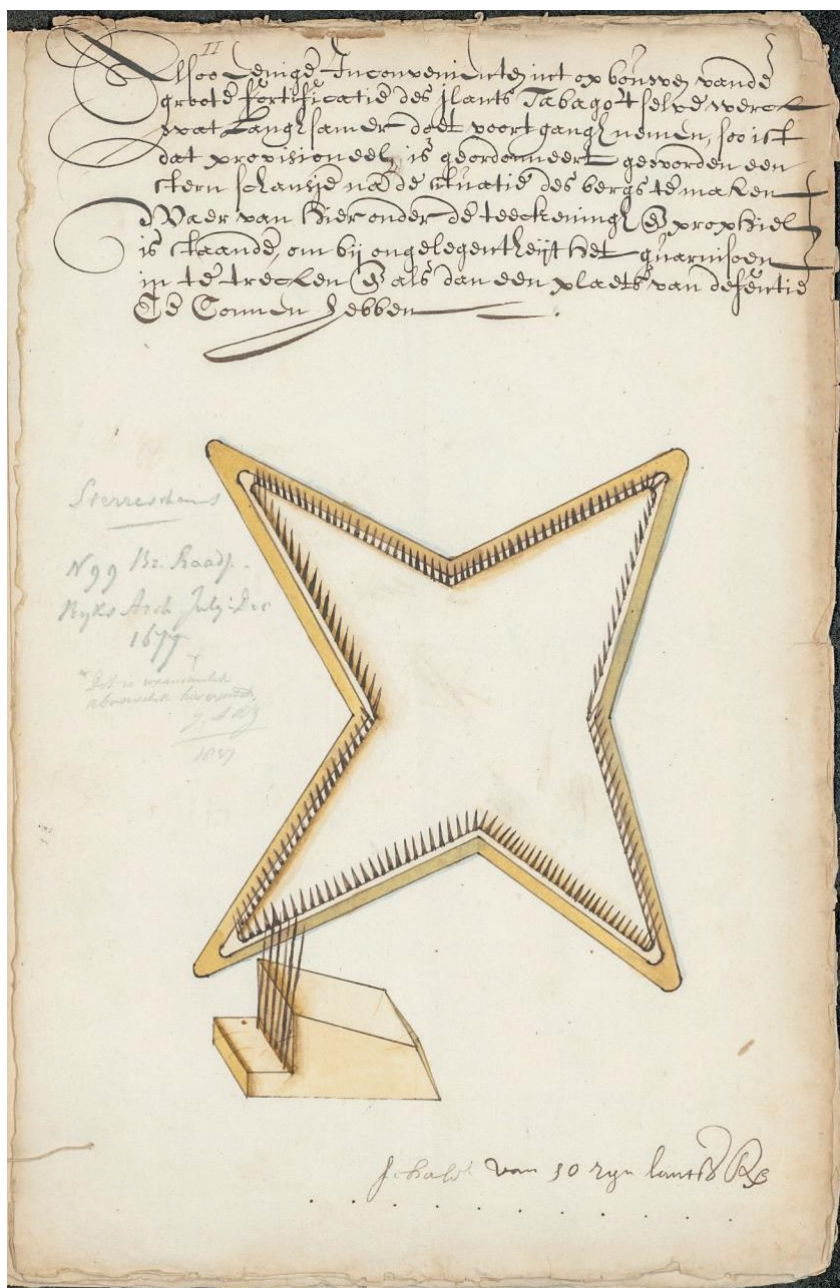
Benckes schrijft aan Zijne Majesteit dat hij is begonnen met de bouw van een fort en een schans met behulp van de ingenieur Van Heusden (figuren 5 en 6). In het journaal bevinden zich afschriften van de tekeningen van de ingenieur, voorzien van een advies over de ligging van het nieuwe fort Sterreschans in de baai, evenals meerdere pagina's tekst van diens hand waarin hij zijn schetsen toelicht (figuur 7). In november bericht Benckes dat de bouw, met behulp van slaven afkomstig van de Franse eilanden, goed vordert: een borstwering en drie van de vier redans (*vestingwerk*) zijn reeds voltooid. De batterijen zijn van hout gemaakt en voorzien van negen kanonnen van 24 pond. Hij merkt echter op dat de koorts onder zijn mensen is teruggekeerd en dat deze naar zijn oordeel veel ernstiger is dan die in Cayenne en Suriname.

Figuur 4 – Anonieme inkttekening van het eiland Tobago, vervaardigd in opdracht van Jacob Benckes bij zijn aankomst (ca. 1676), NL-HaNA 3.01.18 118 (16760929).
Met dank aan het Nationaal Archief, Den Haag.

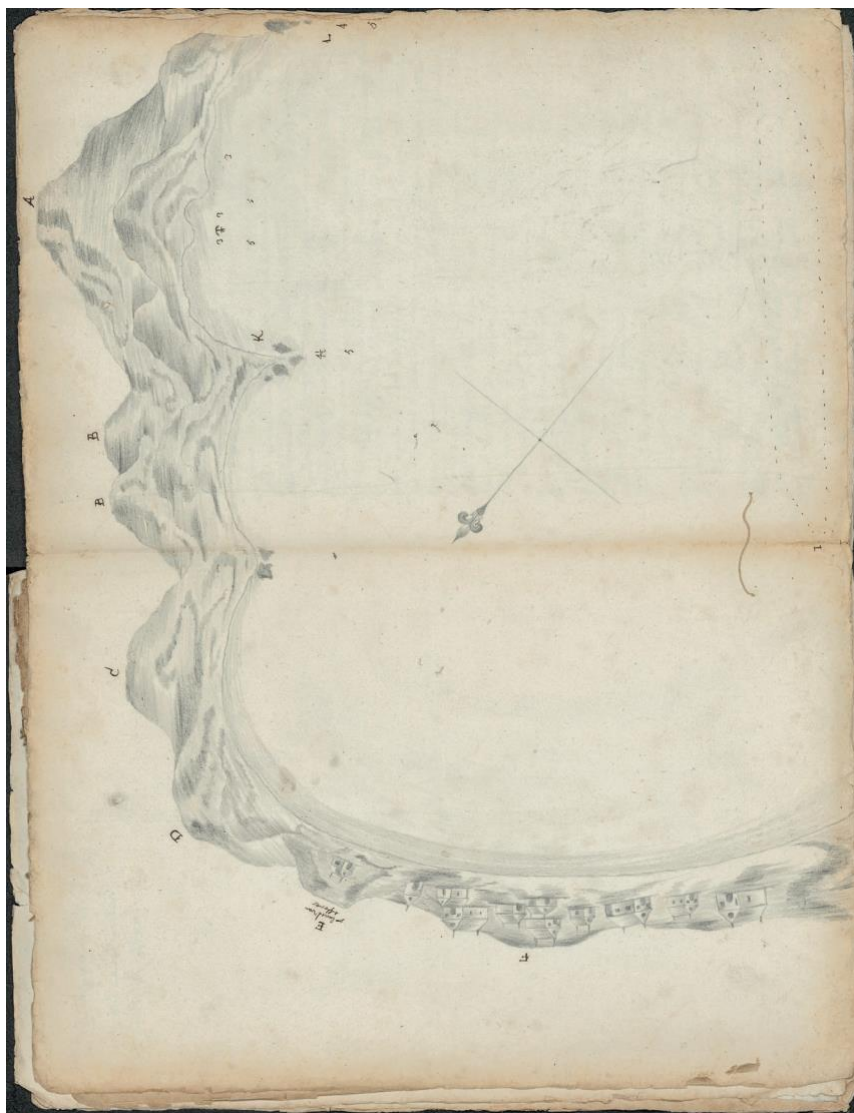
Figuur 5 – Gekleurde schets van de Sterrenschans door ingenieur A. van Heusden (ca. 1676), NL-HaNA 3.01.18 118 (16760929). Met dank aan het Nationaal Archief, Den Haag, Nederland.

Figuur 6 – Gekleurde schets van het fort of “Petit Scherrenshans” door ingenieur A. van Heusden (ca. 1676), NL-HaNA 3.01.18 118 (16760929).

Met dank aan het Nationaal Archief, Den Haag, Nederland.

Figuur 7 – Anonieme zwart-witte schets van de Anse Roode Klip of van de Nederlandse kolonie (ca. 1676), NL-HaNA 3.01.18 118 (16760929).

Met dank aan het Nationaal Archief, Den Haag, Nederland.

Zodra hij in Tobago aankomt, neemt Hendrick Caerloff zijn positie als gouverneur in. Hij was door Zijne Majesteit benoemd tot commissaris-generaal en tweede persoon in de Krijgsraad van de expeditie en vervolgens, bij een tweede akte, tot gouverneur van het eiland Tobago door de Admiraliteit van Amsterdam. Zijn benoeming blijft moeilijk te verklaren gezien zijn karakter, maar Caerloff lijkt goede relaties te hebben in de hoogste kringen van Amsterdam. In ieder geval kunnen Benckes en Caerloff elkaar nauwelijks verdragen. Hoewel Benckes in zijn brieven verklaart dat hij deze nieuwe gouverneur hoog acht en toegeeft niet jaloers op hem te zijn, vindt hij zijn gedrag verwerpelijk en bestempelt hij de uitspraken van Caerloff als louter leugens of zelfs als "valse, frivole verdachtmakingen". Benckes klaagt over hem bij Zijne Majesteit. Na een vergadering met de kapiteins besluit Benckes vervolgens Caerloff te arresteren en hem aan boord van een van de oorlogsschepen te laten bewaken. Uiteindelijk wordt besloten hem terug te sturen naar het moederland om daar terecht te worden, nadat in zijn kist door hem vervalste brieven zijn aangetroffen.

De Franse bewoners lijken verheugd wanneer het schip Gouden Star van Pieter Coreman op 27 november 1676 in Tobago aankomt. Dit schip was samen met de Bonte Haen uit Cayenne vertrokken op weg naar Amsterdam (zie boven). Het schip was bewapend met dertig stukken geschut en had honderdvijftig man aan boord, waaronder negentig soldaten, om de verdediging van de nieuwe kolonie te versterken. Benckes neemt ook de tijd om verschillende leden van de expeditie te belonen voor hun moed, zoals luitenant Louis de Chavonnies, sergeant Tomes Mesnages en de "korporaal-sergeant" Jan Momboor.

De werkzaamheden aan het fort Sterrenschans verlopen in december moeizamer, omdat de aarden ophogingen, bedekt met graszoden, door de hevige regen zijn geërodeerd. Benckes wacht met grote ongeduld op proviand uit Amsterdam. Hij is verheugd wanneer een klein Engels schip met levensmiddelen uit Barbados arriveert. Dit schip heeft ook een Joodse koopman aan boord, die meldt dat zich een Franse oorlogsvloot bij de Kaapverdische Eilanden bevindt (waar hij drie weken eerder was geweest) en dat deze bestemd is voor de West-Indië. Benckes leidt hieruit af dat Cayenne en Suriname met deze vloot geconfronteerd zouden kunnen worden, maar hij acht het ook mogelijk dat het een handelslist van de Joodse koopman is om zijn waren beter te verkopen. In werkelijkheid had deze koopman geen ongelijk, want de Fransen namen Cayenne daadwerkelijk in op 21 december 1676 (zie boven).

Benckes had via verschillende Nederlandse schepen berichten uit Cayenne ontvangen, waaronder een schip geladen met suiker uit Cayenne en Suriname waar slaven waren verkocht; blijkbaar was Cayenne toen nog steeds in Nederlandse handen. Uiteindelijk, op 3 februari 1677, arriveerden de Nederlandse bevoorradingschepen in Tobago. De schepen St Pieter, onder bevel van Claes Col, de Ducq de Jorck, onder bevel van Frédéric Sweers, en de Sphera Mundi, onder bevel van Dirk Schoen, hadden koers moeten zetten langs Cayenne, maar waren vanwege de Franse bezetting uitgeweken en rechtstreeks naar Tobago gevaren. Benckes concludeert hieruit dat de Franse vloot Cayenne twee dagen na het vertrek van het Nederlandse slavenschip had ingenomen.

In feite hadden de bevoorradingschepen op 21 januari 1677 luitenant Willem Spada met een sloep naar de rivier van Cayenne gestuurd, begeleid door het schip St Pieter, om de toestand van de kolonie te verkennen. Bij aankomst voor het fort constateert de bemanning dat er geen vlag wappert en dat zich een klein schip achter het fort bevindt. De Nederlandse bemanning keert om en hijst de witte vlag. Het fort antwoordt door eveneens de witte vlag te hijsen. De Nederlanders tonen daarop de prinsenvlag, waarop onmiddellijk vanuit het fort wordt geschoten en vervolgens de prinsenvlag ondersteboven wordt

gehesen. Doordat deze list door Franse onhandigheid wordt verraden, trekt de sloep zich terug en voegt zich weer bij de schepen die hun reis naar Tobago voortzetten.

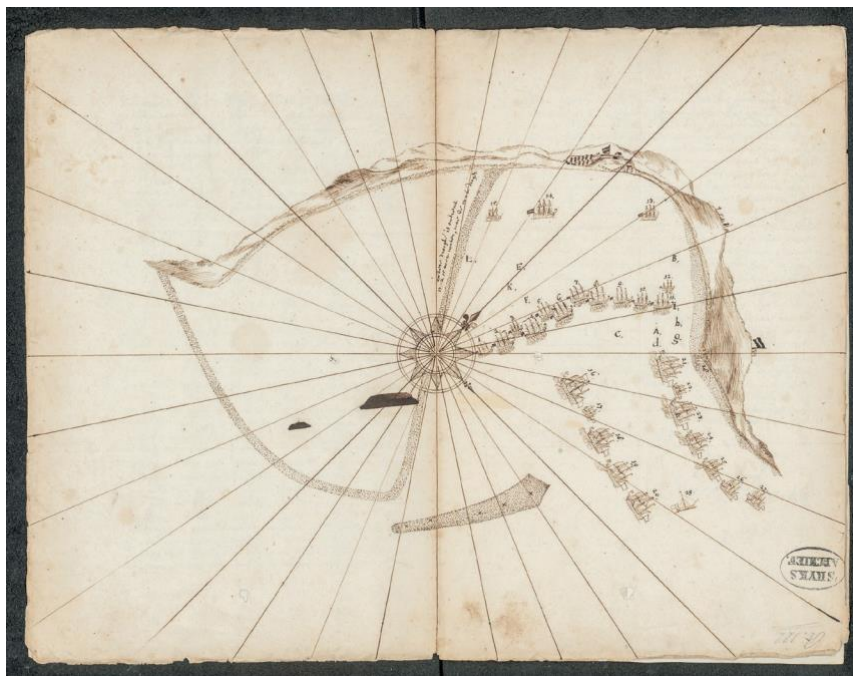
Na het horen van dit verslag laat Benckes Zijne Majesteit weten ontevreden te zijn over de gebeurtenissen voor het fort van Cayenne, maar dat hij niet kon ingrijpen omdat hij de nieuwe kolonie, die voor hem prioriteit had, niet wilde verlaten. Hij benadrukt dat de sloep veel geluk heeft gehad, want als de Fransen bij aankomst correct de prinsenvlag hadden gehesen, zouden zij hen het fort hebben binnengelokt. Benckes besluit daarop Jan Erasmus met de Fortuijn naar Nevis te sturen om meer informatie te verkrijgen over Cayenne en over de Franse vloot, die zich vermoedelijk bij Martinique bevond, tenzij de aanval op Suriname meer tijd had gekost.

Wanneer Erasmus op 18 februari 1677 van Nevis terugkeert, doet hij verslag van de gebeurtenissen: Cayenne is inderdaad heroverd door d'Estrées, die het bevel voerde over een grote oorlogsvloot van dertien zeilen, bestemd voor Cayenne, Tobago en Curaçao. Op die dag verschenen twee schepen zonder vlag voor de kust van de ankerplaats Roode Klip Baai. Benckes vermoedde toen Franse spionage, maar nog vóór het begin van de slag was er al een slachtoffer gevallen, omdat Benckes, zonder de berichten uit Nevis af te wachten, helaas de St Pieter naar Cayenne had gestuurd, dat inmiddels door de Fransen was bezet. Op 19 februari verschijnt d'Estrées voor de Nederlandse kolonie. De volgende dag neemt hij positie in en sluit hij de baai met zijn schepen af.

Eerste slag bij Tobago

De krachtsverhouding was ongunstig voor de Hollanders. Zij stonden numeriek één tegen drie. Daarentegen waren zij goed gepositioneerd, in linie opgesteld ter ondersteuning van het fort. D'Estrées besloot het fort en de vloot gelijktijdig aan te vallen, in de wetenschap dat het, eenmaal de baai binnengevaren, door de wind onmogelijk was deze gemakkelijk weer te verlaten. Tijdens de krijgsraad had Benckes een dergelijke Franse actie overwogen, maar hij achtte haar volstrekt zinloos en voorzag in dat geval "een totale slachting". De Fries vergiste zich echter in een man als d'Estrées, die volgens De Jonge "volkomen krankzinnig" was. Na de slag werd Benckes ziek. Vanaf dat moment geeft hij helaas een zakelijker, zij het nog steeds gedetailleerde, beschrijving van het verloop van de confrontatie. Een afschrift van deze brief viel in Franse handen en werd gedeeltelijk vertaald (annexe 10). Aangezien deze slag door meerdere historici is beschreven, wordt hier volstaan met een samenvatting.

Nadat de Franse vloot op 22 februari de baai had afgesloten, gingen soldaten aan land en trokken zij richting de vesting Sterrenschans, gebruikmakend van een afleidingsmanoeuvre in de baai, veroorzaakt door verschillende Franse sloepen die de patache (*adviesjacht*) Fortuijn van Erasmus begonnen aan te vallen. Deze laatste beschrijft, vanzelfsprekend met veel bravoure, hoe hij deze aanval wist te weerstaan. De volgende dag vroeg de Franse tamboer om de overgave van het fort. Dit verzoek werd geweigerd en in de daaropvolgende dagen vielen Franse soldaten het fort aan met mortieren, zonder succes: het fort beantwoordde het vuur van deze artillerie met zijn eigen mortieren. De aanval over land kwam daarmee tot stilstand. D'Estrées zag zich gedwongen zijn tactiek te wijzigen. Door op 3 maart 1677 het anker te lichten en onder zeil te gaan, hoopte hij een afleidingsmanoeuvre uit te voeren door de Nederlanders met een schijnvertrek te misleiden. Eenmaal buitengaats keerde de vloot van d'Estrées om en voer zij "met razende vaart" opnieuw de baai binnen, tegen elke strategische logica in volgens het Nederlandse kamp (figuur 8).

Figuur 8 – Anonieme sepiaschets van de binnenvaart van de Franse schepen in de baai (ca. 1677), NL-HaNA 3.01.18 118 (16770322). Met dank aan het Nationaal Archief, Den Haag, Nederland.

De schepen lieten hun ankers vallen binnen schootsafstand en beide Nederlandse verdedigingslinies begonnen hun kanonnades, die aanhielden tot het vallen van de nacht. Het was “een slachting zonder kunst”. Franse soldaten stormden met bestormingswerktuigen en handgranaten op het fort af, maar na drie aanvallen bleken hun inspanningen vergeefs. Tijdens deze aanvallen kwamen ongeveer 170 tot 180 Fransen om het leven. De aanval over land was daarmee een mislukking voor d’Estrées, die de strijd nu moest voortzetten in de baai, waar de Fransen op veel meer weerstand stuitten dan zij hadden verwacht. Het geschut van de in linie opgestelde schepen, het voortdurende vuur vanuit het ravelijn of de batterij en het fort, evenals een ongunstige wind, hielden beide vloten vast in de baai (figuur 9).

De Glorieux van d’Estrées en de Précieux van Mascarany drongen verder de baai binnen. Laatstgenoemde enterde het schip Wapen van Leijden van Galtje Galtjes en tijdens een gevecht van man tegen man vatte het Nederlandse schip vlam. De Glorieux, met 445 man aan boord, viel het grootste Nederlandse schip aan, de Huis van Kruiningen van Vlacq, dat 128 man aan boord had. Tijdens het enteren sprong een groot deel van de Nederlandse bemanning overboord en vervolgens sneed de kapitein de ankerkabels door. Het schip dreef zo samen met de Glorieux richting het strand, maar d’Estrées sneed daarna op zijn beurt zijn kabels door om zich te

redden. Op het strand vatte de Huis van Kruiningen vlam. Het vuur sloeg over op de schepen *Star* en *Middelburch*, waarbij laatstgenoemde bovendien volledig door het kanonvuur werd verwoest. De *Glorieux*, de *Précieux* en de *Intrepide*, waarvan de kabel was gebroken, bevonden zich nu achter de Nederlandse linie en midden in het vuur van het fort, het ravelijn en de schepen *Bescherming* en *Zeelandia*. D'Estrées verdedigde zich moedig en stak de Hertog van York in brand, die ontplofte. De *Glorieux*, bedekt met brandende brokstukken, explodeerde vervolgens zelf, waarbij de gehele bemanning omkwam. Wonderbaarlijk genoeg wist d'Estrées te ontkomen door in een sloep naar het strand te gaan, waar hij door meerdere Nederlanders werd opgevangen. Om onbekende redenen verleenden de Nederlanders de viceadmiraal kwartier en namen zij hem niet gevangen.

Figuur 9 – Schilderij van de slag bij Tobago, gezien vanuit het Franse kamp, door Romeyn de Hooghe (ca. 1690), Atlas van der Hagen, NL-KB KW 1049 B 11 (publiek domein). In de vignette zijn schetsen te zien afkomstig uit het journaal van Jacob Benckes.

De akte van notaris David Stafmaker Valet te Amsterdam, opgemaakt op verzoek van "Henrij Careloff", bevat de getuigenis van de matroos Arjan Martense van het schip *Popjesburgh*, die d'Estrées op het strand ontmoette. D'Estrées vroeg hem waar Caerloff zich bevond, waarop Martense antwoordde dat hij zich op het schip van Roemer Vlak bevond, waarop d'Estrées met een glimlach zou hebben gezegd: "de schurk is gesprongen". Mogelijk bevond Caerloff zich inderdaad op dit schip, maar hij is tijdens de slag niet omgekomen; hij zal later naar de Nederlanden worden teruggestuurd (zie verderop). Het antwoord van d'Estrées laat echter duidelijk zien dat Caerloff door de Fransen werd

geminacht, voor wie hij sinds de oprichting van de Compagnie des Indes occidentales in 1664 lange tijd had gewerkt.

Na de explosie van de Glorieux en de Hertog van York sloeg het vuur over op de schepen Popjesburg, Sphéra Mundi en Sterrenburg, evenals op een Franse boot, waardoor de gehele baai in vlammen kwam te staan. Het drama was volledig, aangezien de passagiers van de twee laatstgenoemde bevoorradingsschepen vrouwen en kinderen vervoerden, evenals tweehonderd slaven, die verdronken.

Ongeveer een uur vóór het invallen van de nacht stakten de Fransen het vuren en begonnen zij de baai te verlaten “met behulp van touwankers”. Tijdens deze manoeuvres bleven de Nederlanders onophoudelijk kanonvuur afgeven. Het duurde twee dagen voordat de Franse schepen de baai hadden verlaten en buiten het bereik van het Nederlandse geschut waren. Achter de Nederlandse linie bleven twee Franse schepen achter, elk met vijftig tot zestig man aan boord. Zij gaven zich zonder moeite over na slechts enkele geweerschoten. Een van de Franse kapiteins wilde zijn schip laten ontploffen, maar werd daarin door zijn bemanning tegengehouden.

Op 7 maart 1677 zond d'Estrées een tamboer om de overgave van het fort en de teruggave van de gevangenen te eisen. Het eerste verzoek werd geweigerd, maar bij hun vertrek konden de Fransen hun gevangenen terugkrijgen. D'Estrées liet de Franse gevangenen op het eiland achter; zij werden drie weken later ingescheept en namen daarbij dertien Nederlandse gevangenen mee, grotendeels afkomstig uit Cayenne, in ruil voor zevenennegentig Fransen. Een van de Nederlandse gevangenen vertelde dat een van de Franse schepen uiteindelijk bij Grenada was gezonken en dat het aantal Franse doden tussen de 1500 en 2500 lag, wat volgens Benckes ongetwijfeld “veel geweest op Martinique” veroorzaakte.

Voor de Fransen was de slag “een dapper bevochten overwinning” of ook wel “een schitterende aangelegenheid”. In Parijs werd zelfs een herdenkingsmedaille geslagen ter ere van deze overwinning, zoals dat ook was gebeurd bij de inname van Cayenne en zoals dat later ook zou gebeuren na de tweede slag in december. Hoewel het eskader van Benckes was geruïneerd, was de balans van de slag, met twee buitgemaakte schepen en het behoud van het eiland Tobago door de Nederlanders, uiteindelijk eerder gunstig voor de Nederlanders.

Ook de Franse vloot was geruïneerd, met talrijke doden, onder wie veel inwoners van Martinique. Het succes van de Franse expeditie was dan ook zeer gemengd. Zonder snelle hulp vanuit Amsterdam kon de kolonie Tobago echter verloren gaan; zij was uitgeput en op de knieën gedwongen. Voor de Fransen was het dan ook de bedoeling spoedig terug te keren en het werk te voltooien.

Intermezzo

Zodra de kolonie was gevestigd, hoopte Benckes verlof te kunnen nemen, maar de Franse aanval dwong hem langer te blijven om op hulp uit Amsterdam en op zijn vervanger te wachten. Benckes had veel mensen verloren, zijn zwager en mogelijk ook andere familieleden, en hij had geen nieuws meer ontvangen van Willem III van Oranje. Hoewel Benckes erin was geslaagd de kolonie te behouden, was de slag een mislukking met 205 doden, afgezien van de slachtoffers onder de planters en de slaven. In de maanden die volgden stierven bijna vierhonderd kolonisten aan koorts. Benckes werd eveneens ziek, maar herstelde. Hij schreef zijn ziekte toe aan het feit dat hij buiten sliep, aangezien de

Franse planters helemaal niet ziek waren. Afgezien van de ziekten waren de voorraden bovendien vrijwel volledig verbruikt.

De gouverneur van Barbados, Atkins, verstrekke hem levensmiddelen op krediet, met de Franse kanonnen als onderpand: de kanonnen van de Glorieux waren volgens Benckes 40.000 livres tournois (*munteenheid; Tours pond*) waard. Omdat de bemanning na de slag ook behoefte had aan rust, werd Pieter de la Croix, luitenant van kapitein Pieter Witsen, naar Barbados gestuurd om levensmiddelen aan te kopen die door het schip *Mercurius* van commandeur Meijnard Fabritius en diens luitenant Alexander Roos zouden worden opgehaald. Deze laatste ging echter, vergezeld van verschillende matrozen, "bijna dagelijks naar de kroegen om zich onmatig te bedrinken" in plaats van het schip te laden. Sommigen werden zelfs door de Engelsen gevangen gezet en De la Croix had grote moeite hen weer vrij te krijgen. Ook de bemanning van Fabritius bestond uit zware drinkers en was tijdens de reis blijkbaar vaak dronken, waardoor er sinds het verblijf bij Marie-Galante een tekort was aan wijn en bier aan boord van de *Mercurius*. Fabritius had zijn schip niet onder controle en het is zeer waarschijnlijk dat hij zelf aan de drinkgelagen deelnam. Terug in Amsterdam, en om zijn carrière veilig te stellen, vroeg Fabritius meerdere leden van het eskader te getuigen dat hij volkomen nuchter was en zijn taken correct had uitgevoerd.

Ondanks het slechte gedrag van zijn bemanning was het ongeluk nog niet voorbij, want commandeur Roemer Vlacq, die tijdens de Franse aanval zwaar gewond was geraakt, nam in het geheim de *Mercurius* om met Pieter de la Croix naar Barbados te varen en vandaar naar de Nederlanden. La Croix sloot zich bij zijn vlucht aan, "onder het voorwendsel van een ongeneeslijke ziekte", aldus Benckes. Het verlaten van hun post door deze twee belangrijke figuren toont aan dat er problemen bestonden binnen de vloot van Benckes en het is goed mogelijk dat beide kapiteins weinig vertrouwen hadden in de toekomst van de kolonie of in het bevel van Benckes. Er bleven namelijk slechts vijf schepen over, waaronder de twee Franse buitgemaakte schepen *Précieux* en *Intrepide*. Dit laatste schip vereiste veel reparaties en Benckes was van plan het door Erasmus naar Curaçao te laten brengen om daar hersteld te worden alvorens naar de Nederlanden te varen, maar Erasmus bleef bij Benckes. Uiteindelijk werd Pieter Constant naar de Nederlanden gestuurd met de *Intrepide* en de *St Pieter*. Het vertrek van deze twee schepen en van een deel van de bemanning, waaronder Pieter Constant, Hendrick Caerloff, Jan Swart, Hendrick van Bulderen en vier inwoners van Cayenne, vond plaats op 24 juli 1677.

Kort vóór hun vertrek, op 10 juli 1677, arriveerden de fluit Koning David, onder bevel van commandeur Willem Knijff, "alsook drie tot vier andere schepen" bij het eiland met levensmiddelen en soldaten. Tevens werd bekend dat het nieuws over de slag van 3 maart Engeland had bereikt, wat de bevolking van Tobago hoop gaf. De werkzaamheden aan het fort gingen door en in zijn laatste brief van 24 november 1677 vermeldt Benckes het contact dat hij had met de Spaanse gouverneur van het eiland Margarita, Don Juan Muñoz Gadea, over een levering van vee vanuit de Orinoco. Deze stelde voor Benckes te helpen door hem munitie te leveren voor het geval de Fransen zouden terugkeren. Vanaf dat moment beschikken wij over geen enkele brief meer van de Friese commandeur. Na de tweede en laatste slag bij Tobago zou Benckes door een Franse bom worden gedood, wat een einde maakte aan de strijd en mogelijk ook aan de Hollandse Oorlog, of zelfs aan "de Nederlandse expansie in het Caraïbisch gebied". Tot besluit wordt hier een samenvatting gegeven van deze laatste slag op basis van de moderne literatuur en enkele oudere publicaties.

Tussen deze twee slagen waren de Fransen in La Rochelle bezig een nieuw eskader uit te rusten om hun aanvallen voort te zetten, terwijl de Staten-Generaal van de Nederlanden verzandde in langdurige discussies over de financiering van toekomstige expedities. Het is duidelijk dat de beroemde WIC niet meer functioneerde zoals voorheen. Zij was

overvleugeld door nieuwe maritieme economische machten als Frankrijk en Engeland in Amerika. De Admiraliteit was er desondanks in geslaagd op 1 augustus 1677 enkele hulpschepen naar Tobago te sturen onder bevel van commandeur Barend Hals met de Leeuwarden, van Dirk Gerritsz Schoen met de Walvisch en van Christiaan Sweers met de Botterpot, die eind november aankwamen, een week vóór de komst van d'Estrées. Ondanks deze nuttige en noodzakelijke hulp was Benckes ontevreden, omdat hij liever een oorlogseskader had ontvangen. Reeds in juni stond namelijk een ander Nederlands eskader van vier tot vijf oorlogsschepen onder bevel van kapitein Thomas Tobiasz klaar om Tobago te verdedigen, volgens de notulen van de Admiraliteit van Amsterdam, maar dit werd ingezet als escorte voor het huwelijk van Willem III met Maria Stuart, een aangelegenheid die in Den Haag belangrijker werd geacht dan het voortbestaan van de kolonie Tobago.

Tweede slag bij Tobago

Na de eerste slag bij Tobago was ook de Franse vloot van d'Estrées buiten gevecht gesteld en moest zij naar Frankrijk terugkeren om zich voor te bereiden op een nieuwe aanval en om eventuele nieuwe bevelen van Lodewijk XIV te ontvangen, die verontwaardigd was over het "slechte resultaat" van zijn wapens. D'Estrées vertrok op 1 oktober 1677 uit Brest om naar de Antillen te varen. Onderweg nam hij de Nederlandse handelspost Gorée (in het Nederlands Goeree) aan de Afrikaanse kust bij Kaapverdië in. Vanuit Barbados arriveerde d'Estrées op 12 december 1677 voor de ankerplaats van de Nederlanders. Ditmaal was het nieuwe Franse eskader, bestaande uit ongeveer twintig schepen, te machtig voor Benckes, die slechts over vier schepen beschikte die in de baai waren opgesteld (de Bescherming, de Précieux, de Koning David en de Alcion). Hij had versterking gekregen van ongeveer honderd soldaten (zie boven), maar in totaal waren er niet meer dan achthonderd man beschikbaar, grotendeels inwoners van het eiland en van andere Nederlandse koloniën, om de kolonie te verdedigen, van wie tweehonderd zich aan boord van de schepen bevonden.

Opnieuw liet d'Estrées zijn soldaten aan land gaan om de Sterrenschans aan te vallen, ondanks het geringe aantal Nederlandse schepen in de baai. Na drie dagen verscheen een Franse trompetter voor Benckes, die hem, op basis van informatie van meerdere deserteurs, vroeg waarom Franse onderdanen in Nederlandse dienst tegen Fransen moesten vechten. Benckes antwoordde dat hij "meer achting had voor monsieur d'Estrées", omdat deze blijkbaar geloof hechtte aan de leugens van deserteurs; niemand kon immers worden gedwongen tegen zijn eigen koning te strijden. En waarom, zo voegde Benckes toe, wilde de viceadmiraal hem niet bezoeken zoals de vorige keer?

De Fransen zetten hun plan voort. Met behulp van de ingenieur Benjamin de Combes wierpen zij brandbommen op het fort, waarvan de derde de kruutkamer deed ontploffen, waarin 30.000 pond buskruit lag opgeslagen. Het fort explodeerde met grote kracht, waarbij driehonderd soldaten, vijftien officieren en Benckes zelf om het leven kwamen. Het voorval liet slechts "uiteengereten lichamen" achter. De Fransen maakten van de gelegenheid gebruik en bezetten het fort, dat door de explosie vrijwel geheel was verwoest. De bewoners en de slaven renden in alle richtingen weg om zich in veiligheid te brengen. Een deel vond een toevlucht aan boord van het schip Walvisch van Schoen. Jan Erasmus voerde het bevel over de Précieux en wist met enkele mannen naar het strand te ontkomen, waar hij in een huis "enkele schildpadeieren, een pompoen, een hoed vol bonen en een roestige sabel" aantrof, waarna hij in een sloep vertrok en uiteindelijk Curaçao bereikte. De Fransen namen "zeshonderd gevangenen (degenen van Kaapverdië niet meegerekend) en 54 stukken geschut, waarvan 22 van gietijzer, alsook de Précieux en de Koning David".

Volgens de berekening van d'Estrées hadden de Hollanders Cayenne, Approuague, Oyapock en Tobago verloren en zeker een verlies geleden van vier miljoen livres tournois. Op 29 december 1677 werden ongeveer zestig gevangenen door de Rochelloise naar Curaçao

gebracht, een eiland dat d'Estrées daarna trachtte aan te vallen en te vernietigen, maar zonder succes, omdat zijn vloot vastliep op de riffen van de Aves-eilanden. Ondanks deze navigatiefout en die van de eerste slag bij Tobago werd Jean d'Estrées in 1681 bevorderd tot maarschalk van Frankrijk.

Conclusie

Het journaal van Benckes informeert ons nauwkeurig over de Nederlandse acties en hun verloop. Dit stelt ons in staat beide versies te kennen van de ontmoetingen tussen Nederlanders en Fransen tijdens de tweede expeditie van Benckes. Net als de eerste reis van Benckes naar de Antillen was ook de tweede een succes, zij het een relatief succes: de bezetting van Cayenne, de vele buitgemaakte schepen en goederen als gevolg van de plunderingen, en de stichting van een nieuwe kolonie op Tobago. Dergelijke verwoestingen aangericht door de Nederlanders bleven niet zonder vergelding, en de Fransen voerden de druk op. Zij vonden de weg terug naar de schuldige die zich verschool op Tobago, een strategische plek tussen het Vasteland en de Antillen. Ondanks hun numerieke overwicht wisten de Nederlanders dankzij hun versterkingen de eerste slag bij Tobago te winnen, maar zij waren uitgeput en een tweede aanval volstond om een einde te maken aan deze Nederlandse onderneming en vervolgens ook aan de Hollandse Oorlog.

De Hollandse Oorlog was voorbij en de vrede werd op 10 augustus 1678 te Nijmegen gesloten. Zeker, volgens Cornelis Goslinga had Frankrijk voordelen behaald, maar het moest (of gaf het terug) Nederlands grondgebied dat het had bezet. De overwinning kwam, ondanks de verloren veldslagen, toe aan Willem III van Oranje. Door zijn huwelijk met Maria Stuart, dochter van de hertog van York, werd hij immers naar de Engelse troon gekatapulteerd toen deze in 1685 als Jacobus II koning van Engeland werd. De Nederlanders verloren verschillende handelsposten aan de Afrikaanse kust, waardoor de Fransen de controle over de handel in die regio kregen. Daartegenover stond dat zij een vrijhandelsverdrag met Frankrijk verkregen, in tegenspraak met de door Colbert gevoerde politiek van het Exclusief, die een van de voornaamste oorzaken van deze Hollandse Oorlog was.

Het eiland Tobago werd na de verwoestingen door de Fransen definitief door de Nederlanders verlaten. Koning Jacob van Koerland probeerde zich in de jaren daarna nog op het eiland te vestigen, maar ook hij zag uiteindelijk af van verdere kolonisatie van Tobago.

***

Archives (niet vertaald)

France

Archives nationales, Paris

Inventaire de la Marine, Rapports de campagne : FR-ANP Marine B⁴

Archives Nationales d'Outre-mer, (ANOM) – Aix-en-Provence

Secrétariat d'État à la Marine, Colonies :

- Correspondance à l'arrivée en provenance de la Guadeloupe (1649-1815), Guadeloupe, Registre 1 : FR-ANOM COL C⁷ A 1 ;
- Correspondance à l'arrivée en provenance de la Martinique (1635-1815), Martinique, Registre 1 : FR-ANOM COL C⁸ A 1 ;
- Correspondance à l'arrivée en provenance de la Guyane française (1651-1822), Guyane, Registres 1-2 : FR-ANOM C¹⁴ ;
- Correspondance à l'arrivée en provenance des Petites Antilles, Ile de Tobago : FR-ANOM C¹⁰ E ;
- Correspondance à l'arrivée du personnel colonial ancien (XVIIe-XVIIIe s.) : FR-ANOM COL E ;
- Fonds de Moreau de Saint-Méry : FR-ANOM COL F³ ;
- Dépôt des fortifications, Guyane : FR-ANOM 14 DFC.

---

1. Goslinga 1971, p. 482.

2. Herwaarden 1901 ; Menkman 1940b, p. 98 ; Kesler 1928-1929, p. 533-534 ; Sooman et al. 2013 ; Boomert 2016, p. 123-125. Voir aussi le journal *Abrégé de l'Histoire de Tabago* d'Ewald von Klopman de v. 1684 publié par Kleynjtjens 1949, p. 197-216.

Archives territoriales de la Guyane, Rémire-Montjoly

Documents entrés par voie extraordinaire : FR-ATG 1J 310

Bibliothèque nationale, Paris

- Département de plans et cartes : FR-BnF DCP ;
- Mélanges de Colbert : FR-BnF Mélanges de Colbert.

Nederland

Nationaal Archief, Den Haag

- Inventaris van het archief van de Admiraliteitscolleges, 1586-1795 : NL-HaNA 1.01.46 ;
- Inventaris van de Oude West Indische Compagnie (OWIC), 1621-1674 : 1.05.01.01 ;
- Inventaris van de Tweede Nieuwe West Indische Compagnie (WIC), 1674-1791 : 1.05.01.02 ;
- Inventaris van de collectie Verspreide West-Indische stukken, 1614-1875: NL-HaNA 1.05.06
- Inventaris van het archief van Michiel Adriaensz de Ruyter [levensjaren 1607-1676], zijn naaste verwanten en nakomelingen, 1587-1982 : NL-HaNA 1.10.72 ;
- Inventaris van de collectie afgedwaalde stukken van onbepaalde herkomst, 1474-1848, Nicolaas en Michiel ten Hove : NL-HaNA 1.11.03 69 ;
- Inventaris van het archief van Gaspar Fagel, Raadpensionaris van Holland, 1672-1688, A-H : NL-HaNA 3.01.18 118.

Koninklijke Bibliotheek, Den Haag

- Atlas van der Hagen : NL-KB KW 1049 B 11: <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=urn:gvn:KONB01:432>
- Cet atlas n'est pas une publication, mais une collection de cartes compilée par Dirck van der Hagen lors de sa vie. L'atlas est composé de 4 volumes contenant chacun 100 pages environ soit 450 cartes et gravures du monde entier.

Stads Archief Amsterdam, Amsterdam

Archief van de Notarissen ter Standplaats Amsterdam : NL-SAA 5075

Zeeuws Archief, Middelburg

- Archief van de Staten van Zeeland en hunne Gecommitteerde Raden, (1574) (1578-1795) (1799) [toegang 2.1], inventaris nummers 2035.1 en 2: Ingekomen stukken uit Suriname en omliggende kwartieren ingekomen 1667-1681: NL-ZAM 2.1 2035.1 ;
- Afdeling handschriften, 1206-1948: NL-ZAM 33.1 182 : *Beschrijvingen van diverse locaties in het Caraïbisch gebied en journaal van een reis van Vlissingen naar de Amazone, Guyana en het Caraïbisch gebied door Geleyn van Stapels, met vijf kaarten, 1629-1630.*

Sources imprimées

- Anonyme, *Waerachtigh Verhael, Hoedanigh de He*, 1676er Commandeur Jacob Binckes, met zijn onderhebbende 's Landts Oorloghs-scheepen, het Fort Cajana van de de Fransen heeft ingenomen den 5 Mey, Anno 1676. Marcus Doonick, Amsterdam, 1676
- Bosch, L. van den. *Leven en dader der doorlughtige Zeehelden*. Jan ten Hoorn & Jan Bouman, Amsterdam, 1683
- Bulderen, H. van. *Gedenckwaardighe voyagie naer West-Indiae, onder het beleydt van den Commandeur Jacob Binckes, Nevens desselfs Voorval met de France op Tabago, Beschreven en by-gewoont door H. v. B.* Amsterdam, 1677
- Loon, G. van. *Beschryving der Nederlandsche historiepenningen*, 4 Vols. Christiaan van Lom, Isaac Vaillant, Pieter Gosse, Rutger Alberts & Pieter de Hondt, Den Haag, 1723-1731
- Rochefort, C. de. *Le Tableau de l'Isle de Tabago ou de la Nouvelle Oüalchre, l'une des Isles Antilles de l'Amerique*. Jean le Carpentier, Leyde, 1665
- Ruë, P. de la. *Staatkundig en heldhaftig Zeeland*. M. & A. Callenfels, Middelburg, 1736
- Sterre, D. van der. *Zeer Aanmerkelijke Reysen Gedaan door Jan Erasmus Reining, Meest in de West-Indien en ook in veel andere deelen des Werelds*. Jan ten Hoorn, Amsterdam, 1691
- Sue, E. *Histoire de la marine française*, 4 Tomes (2e édition). Bêthune & Plon, Paris, 1845
- Sylvius, L. *Historien onses Tyd & behelzende Saken van Staat en Oorlogh, 1669-1679*. Jan ten Hoorn & Jan Bouman, Amsterdam [alias L. van den Bosch], 1685
- Wagenaar, J. *Vaderlandsche historie, vervattende de geschiedenissen der Vereenigde Nederlanden*, 21 Vols. Johannes Allart, Amsterdam, 1756-1796

Journaux

- Les journaux néerlandais sont disponible sur : <https://www.delpher.nl/nl/kranten> dont l'*Amsterdamsche Courant* de 1677, *Oprechte Haerlemse Courant* 1676-1678
- L'almanach *Hollantse Mercurius* est compilé et imprimé par Pieter Cassteleyn à Haarlem dont tome 27 représente l'année 1676-1677. Ce travail est également disponible en français comme *Mercure hollan-dais* et imprimé chez Estienne Baritel à Lyon dont le cinquième tome nous intéresse ici

Littérature et rééditions

- Artur, J.-F. 2002. *Histoire des colonies françaises de la Guianne*, transcription établie, présentée et annotée par Marie Polderman. Éditions Ibis Rouge, Matoury
- Barazzutti, R. 2007. Les Gabaret : trois générations d'officiers de la marine de Louis XIII à Louis XIV, *Pièces et notices pour servir à l'histoire d'Angoulins* 3, 9-21
- Bardin, P., B. & Ph. Rossignol. 2013. Grabuge à la Guadeloupe, Houel et les Boisseret, *Bulletin de Généalogie et Histoire de la Caraïbe* 2013, article 12, 1-6

- Bel, M.M. van den. 2021. "Against Right and Reason": The Bold but Smooth French Take-over of Dutch Cayenne (1655-1664), *Itinerario* 45 (1), 70-98
- Bel, M.M. van den & G. Collomb. 2021. *La Colonisation de la Guyane (1626-1697)*, 2 Tomes, Les collections de la République des Lettres. Editions Hermann, Paris.
- Bel, M.M. van den & L.A.H.C Hulsman. 2019. *Les Hollandais à Cayenne. La présence néerlandaise en Guyane (1655-1677)*. Espace Outre-Mer. Ibis Rouge Éditions, Matoury
- Boomert, A. 2016. *The Indigenous Peoples of Trinidad and Tobago, From the First Settlers until Today*. Sidestone Press, Leiden
- Boomert, A. 2002. Amerindian-European Encounters on and around Tobago (1498–ca. 1810), *Antropológica* 97-98, 71-207
- Buti, G. & Ph. Hrodej. 2013. *Dictionnaire des corsaires et des pirates*, Collection Biblis. Editions CNRS, Paris
- Casse, R. du. 1876. *L'amiral Du Casse, chevalier de la Toison d'or (1646-1715) : étude sur la France maritime et coloniale (règne de Louis XIV)*. Berger-Levrault, Paris
- Chevalier, J.-P. & M. Picrel. 2021. D'Herblay à la Guadeloupe : Grandes fortunes et petits meurtres au XVIIe siècle, *Mémoires de la société historique et archéologique de Pontoise, du Val-d'Oise et du Vexin CIII*, 5-48
- Comité de patronage du musée local, *Commémoration du 225e anniversaire de la Reprise de Cayenne par l'Amiral d'Estrées, 1676-1901*. Imprimerie du Gouvernement, Cayenne, 1901
- David, B. 1984. *"Le Clergé" Dictionnaire biographique de la Martinique (1635-1848)*, 3 Tomes. Société d'Histoire de la Martinique, Fort-de-France
- Farrère, C. 1962. *Histoire de la marine française*. Flammarion, Paris
- Goslinga, C.Ch. 1971. *The Dutch in the Caribbean and the Wild Coast 1580-1680*. Van Gorcum, Assen
- Guérout, M. & M. Guillaume. 1992. Prospections sous-marines à Tobago sur le site de la bataille franco-hollandaise du 3 mars 1677, *Caribena* 2, 181-199
- Hamelberg, J.H.J. 1900. Tobago: Een vergeten Nederlandsche kolonie. *Vierde Jaarlijksch Verslag van het Geschied-, Taal-, Land- en Volkenkundig Genootschap, gevestigd te Willemstad*, 13-93. Amsterdam.
- Hamelberg, J.H.J. 1899. Jan Erasmus Reining. *Derde Jaarlijksch Verslag van het Geschied-, Taal-, Land- en Volkenkundig Genootschap, gevestigd te Willemstad, Curaçao*, 55-93
- Heijer H.J. den. 2011. Een dienaar van vele heren. De Atlantische carrière van Hendrick Caerloff, *Het verre gezicht. Politieke en culturele relaties tussen Nederland en Azië, Afrika en Amerika*, J.Th. Lindblad & A. Schrikker (éds), 162-180. Van Wijnen, Franeker
- Herwaarden, J. van. 1991. Koerland en Rotterdam: mooie plannen voor een avontuurlijke onderneming (1699), *Rotterdams Jaarboekje* 8 (8), 190-229
- Huyghues-Belrose, V. 2007. The early colonization of Tobago: bibliographical and archival material in Martinique and France, *Études caribéennes* [Online], 8 : <https://doi.org/10.4000/etudescaribeennes.1032>
- Jonge, J.C. de. 1858-1862. *Geschiedenis van het Nederlandsche Zeewezen*, 5 Vols en 10 Tomes (2e édition). A.C. Kruseman, Haarlem

- Kesler, C.K. 1928-1929. Tobago: Een vergeten Nederlandsche Kolonie, *De West-Indische Gids* 10, 527-534
- Kleyntjens, S.J. 1949. De koerlandse kolonisatiepogingen op Tobago, *Nieuwe West-Indische Gids* XXX, 193-216
- Lafleur, G. 1979. Le pouvoir et les protestants de la Guadeloupe aux XVIIe et XVIIIe siècles, *Bulletin de la Société d'Histoire de la Guadeloupe* 39, 27-39
- Ly, A. 1993. *La Compagnie du Sénégal* (Nouvelle édition revue et augmentée). Ifan/Karthala, Dakar/Paris
- Menkman, W.R. 1939. Tobago. Een bijdrage tot de geschiedenis der Nederlandsche kolonisatie in tropisch Amerika III, *West-Indische Gids* 21, 369-381
- Menkman, W.R. 1940a. Tobago. Een bijdrage tot de geschiedenis der Nederlandsche kolonisatie in tropisch Amerika IV, *West-Indische Gids* 22, 36-46
- Menkman, W.R. 1940b. Tobago. Een bijdrage tot de geschiedenis der Nederlandsche kolonisatie in tropisch Amerika V, *West-Indische Gids* 22, 97-110
- Mims, S.L. 1912. *Colbert's West India Policy*, Historical Yale Studies 1. Yale University Press, New Haven
- Panhuys, L.C. van. 1930. Quyrin Spranger, *West Indische Gids* XII, 535-540
- Parisis, D. & H. Parisis. 1994. Le siècle du sucre à Saint-Martin français, *Bulletin de la Société d'Histoire de la Guadeloupe* 99-102, 3-208
- Roos, D. 2003. *Twee eeuwen varen en vechten 1550-1750. Het admiralengeslacht Evertsen*. ADZ, Vlissingen
- Pritchard, J. 2004. *In Search of Empire. The French in the Americas, 1670-1730*. Cambridge University Press, Cambridge
- Roncière, Ch. de la. 1909-1934. *Histoire de la marine française*, 6 Vols. Plon, Paris
- Schnakenbourg, C. 1981. Recherches sur l'histoire de l'industrie sucrière à Marie-Galante 1664-1964, *Bulletin de la Société d'Histoire de la Guadeloupe* 48-50, 5-142
- Shomette, D.G. & R.D. Haslach. 1988. *Raid on America. The Dutch Naval Campaign 1672-1674*. University of South Carolina Press, Columbia
- Sooman, I., J. McFarlane, V. Teraudkalns, S. Donecker. 2013. From the Port of Ventspils to Great Courland Bay: the Couronian Colony on Tobago in Past and Present, *Journal of Baltic Studies* 44 (4), 503-526
- Villette-Mursay, Ph. (1991) *Mes Campagnes de mer sous Louis XIV avec un Dictionnaire des personnages et des batailles*. Tallandier, Paris
- Vries, J. de. 2018. *Verzwegen zeeheld. Jacob Benckes (1637-1677) en zijn wereld*. Walburg Pers, Zutphen
- Vrijman, L.C. 1937. *Zeer Aenmerkelijke Reysen gedaan door Jan Erasmus Reyning*. P.N. van Kampen & Zoon N.V., Amsterdam
- Waard, C. de. 1928. *De Zeeuwsche expeditie naar de West onder Cornelis Evertsen de Jonge, 1672-1674*, Werken van de Linschoten Vereniging 30. Martinus Nijhoff, Den Haag

* * *

Annexe 1

Brief van Jacob Benckes aan de bevolking van Cayenne: NL-HaNA 1.03.18 118 (16760521)

De kapitein Benckes, opperbevelhebber van het eskader staatschepen en van de militie die hier is,

Aangezien het eiland, het vasteland en de vestingen van Cayenne met geweld zijn ingenomen, zonder enige capitulatie, en zijn onderworpen aan het gezag van de Staten van Holland en van Zijne Hoogheid Monseigneur de Prins van Oranje, en aangezien alle inwoners de wapens tegen ons hebben opgenomen, waardoor wij volgens de regels van de oorlog niet alleen alle inwoners van het land hadden kunnen wegvoeren, maar hen ook van al hun goederen hadden kunnen beroven; en bovendien allen aan wie men de gunst zou hebben verleend om te blijven, hadden kunnen verplichten de wapens op te nemen, zelfs tegen de koning van Frankrijk;

Niettemin, om de inwoners van dit land de zachte en aangename heerschappij van onze heren, de Staten van Holland, en van Monseigneur de Prins van Oranje te doen ervaren, zal men van degenen die men toestaat hier te blijven, de eed van trouw verlangen, namelijk dat zij geen wapens zullen opnemen, laat staan zich zullen inlaten met enige samenzwering of verraad tegen het bestuur van onze heren, de Staten van Holland en de Prins van Oranje, gevestigd of nog te vestigen op dit eiland en vasteland van Cayenne.

Evenmin zal men iemand van de Franse natie dwingen de wapens op te nemen tegen de koning van Frankrijk, behalve degenen die zich vrijwillig aanbieden ter verdediging van hun goederen. En in het geval dat het genoemde land, de vesting of het eiland Cayenne door de Fransen wordt aangevallen, bevelen wij alle inwoners van de Franse natie zich onverwijld naar het fort van Cayenne te begeven, bij de signalen die daartoe zullen worden gegeven, op straffe van een voorbeeldige bestraffing, teneinde daar in veiligheid te worden gebracht, zonder dat men hen zal dwingen de wapens op te nemen tegen de Franse natie, indien zij dat niet wensen; maar zij zullen wel verplicht zijn zich te verdedigen tegen iedere andere natie die onze vijand zou zijn en ons zou willen aanvallen.

Wij, inwoners van het eiland en het vasteland van Cayenne, die hier bijeen zijn, beloven deze ordonnantie getrouw uit te voeren, zonder daar direct noch indirect tegenin te gaan, en bevestigen deze belofte met een eed, waarbij wij God tot getuige nemen.

Gedaan te Cayenne, op de eenentwintigste mei 1676.

Annexe 2

Brief van Téméricourt aan M. de Baas: FR-ANOM COL C7 A 1, f. 24–25 (16760704)

Mijnheer,

Ik zal u zonder moeite kunnen overtuigen van de smart en de wanhoop waarin ik verkeer door de wanorde die op dit eiland is ontstaan door de landing en de plunderingen die de Hollanders hier op de eerste van de vorige maand hebben aangericht. Mijn plicht, mijn genegenheid en mijn belangen zijn zo nauw met het behoud ervan verbonden dat ik kan zeggen dat zijn goede of slechte lot het mijne is. Maar uit vrees, Monseigneur, dat het zou lijken alsof ik u mijn persoonlijk ongeluk wil voorhouden terwijl ik u verslag moet doen van dat van het algemeen belang, zal ik mij niet ophouden bij de schade die mijn goederen en die van mijn familie hebben geleden. U weet immers voldoende dat dit eiland een oud domein van ons huis was en dat wij er de mooiste vestigingen hadden. Wat mij in dit ongeluk echter het meest treft, is dat het gepaard gaat met omstandigheden die even ongelukkig als onverwacht zijn en die zich bij een dergelijke aangelegenheid maar kunnen voordoen.

Alle eilanden kennen voldoende de ziekte waaraan ik al bijna twee jaar lijd en de geringe hulp die ik heb kunnen krijgen door het gebrek aan bekwame chirurgen en geneesmiddelen. Deze reden was sterk genoeg om mij te verplichten naar Guadeloupe te gaan, waar men mij die in het vooruitzicht stelde, als mijn plicht zich daar niet tegen had verzet. Maar toen een vloot van acht grote schepen en nog drie andere zeilen die hen op drie zeemijlen volgden, zich op de vooravond van Pinksteren aan ons vertoonde, liet ik het volk onder de wapens komen en buskruit uitdelen aan alle inwoners. De genoemde schepen veranderden echter van koers en gingen aan lijszijde van Les Saintes, waarna wij hen uit het oog verloren. Vervolgens liet ik de kruitvoorraden inspecteren en vond vijf vaten die vochtig en bedorven waren, welke ik opnieuw liet vullen, want Monseigneur, monsieur le général heeft mij in de afgelopen drie jaar of daaromtrent slechts vijf vaten doen toekomen, hoewel ik hem herhaaldelijk om meer heb gevraagd, evenals om kogels van het kaliber drie, vier en zes pond, in plaats van die welke mij bijna zes jaar geleden waren toegezonden en van twaalf pond waren, zodat zij niet in de kanonnen konden worden gebruikt. Hiervan heb ik er destijds honderdzes teruggestuurd om te laten omwisselen, maar zij zijn mij nooit terugbezorgd.

Toen ik de munitie in zo'n slechte staat aantrof, liet ik de heer Chaisneau, pachter van het koninklijk domein, halen om hem te vragen naar de munitie die hij had moeten ontvangen uit hoofde van het ankerrecht van vier schepen die onlangs op de rede hadden gelegen. Hij antwoordde mij dat hij deze anders had aangewend dan voor buskruit, aangezien dit recht hem toebehoorde. Zo zag ik mij, Monseigneur, zonder hoop om munitie te verkrijgen anders dan uit mijn particuliere middelen, en ik protesteerde in aanwezigheid van verschillende personen tegen alles wat daaruit zou kunnen voortvloeien, zowel tegen monsieur le général als tegen wie het ook mocht aangaan.

Toen ik zag dat de vier schepen waren gepasseerd, besloot ik naar Guadeloupe te gaan, zowel om mijn kwaal te laten raadplegen en geschikte geneesmiddelen te zoeken, als om wapens, vuurstenen en geweerpoeder aan te kopen en de manoeuvres van de vijand te observeren, in het vertrouwen dat ik tegen de wind in naar Marie-Galante zou kunnen terugkeren, wat gewoonlijk slechts een overtocht van vier uur is, indien ik maar had gezien dat deze vloot tekenen van terugkeren had vertoond. Maar toen ik bij mijn aankomst vernam dat zij was doorgevaren en koers had gezet naar Saint-Christophe, meende ik daar enkele dagen te kunnen blijven. Op de dag van mijn ramspoed ging echter het gerucht dat

er enkele schepen laveerden tussen Dominica en Marie-Galante, waarop ik mij onmiddellijk inschepte om daarheen te gaan. Dit kon ik echter pas in de nacht van dinsdag doen, nadat ik verschillende schepen had waargenomen die voor anker lagen op de rede en die niet zouden nalaten achter de boot aan te gaan die mij aan land had gezet. Maar de nacht onttrok haar aan hun zicht en nadat ik haar had bevolen op zee te blijven en op mijn signalen te letten, ging ik aan land in het kwartier dat men het Vieux Fort noemt, op vijf mijl afstand van het meest bevolkte deel.

Daar bleef ik verscheidene uren zonder iemand aan te treffen, omdat het verlaten was. Toen ik verder wilde gaan om het bewoonde kwartier te bereiken, werd ik tegengehouden door een vijandelijke wacht, die slechts één smal pad bewaakte, zodat ik genoodzaakt was terug te keren. Daar ontmoette ik een zwarte man die mij inlichtte over de landing van de Hollanders en mij bracht naar een plaats waar zich zes of zeven mannen bevonden, op een kwart mijl afstand, alsook verschillende vrouwen en kinderen die huilden over de verandering van de toestand. Zij verzekerden mij dat zij waren verkocht en verraden door de voornaamste inwoners; dat het eiland was overgegeven aan generaal Benckes, die alle inwoners had doen bewapenen; en dat hij, ondanks de mooie beloften die hij had gedaan, zoveel Fransen als hij maar kon vinden, door list of anderszins, liet inschepen. Dit had het gewone volk doen vluchten in de bossen en men bereidde zich voor om hetzelfde te doen. Ik trachtte hen te troosten door hen te verzekeren dat ik uit Guadeloupe wapens en munitie zou terugbrengen om die te verdelen onder de inwoners die zich bij mij wilden aansluiten om een onderneming te wagen.

Intussen, toen de maan begon te schijnen, dwongen deze goede mensen mij mij weer in te schepen, daar zij zagen dat ik door een hernieuwde koortsaanval was gevelde en niet in staat was mij in de bossen te redden. Nadat ik dit had gedaan, hervatte ik de weg naar Sainte-Marie om hulp te zoeken, maar in plaats van die te vinden, werd ik zelfs door mijn matrozen verlaten, omdat monsieur Hinselin iedereen bij zich had ontboden en dit soort mensen er maar al te graag in slaagt zich te onttrekken aan een gelegenheid waarin gevaar schuilt. Dit deed mij drie of vier dagen blijven, tot ik bericht ontving via een man en een Caraïb van Marie-Galante dat een brigantijn, een tartane en verschillende gewapende sloepen nog steeds rond het eiland patrouilleerden om mij gevangen te nemen.

Niettemin keerde ik, Monseigneur, met enkele eerbare vrienden die mij bijstonden terug en wij manoeuvreerden zo goed dat wij de windzijde van het eiland bereikten zonder door de vijand te worden opgemerkt. Maar aangezien alle kusten aan de loefzijde van deze eilanden rotskusten zijn en slecht toegankelijk, ging ik niet zonder levensgevaar aan land. Inderdaad zonk de pirogue die mij vervoerde onder mijn voeten door een golfslag, en God gaf mij genoeg kracht om naar de kust te zwemmen, iets wat ik redelijkerwijs niet had kunnen hopen met een lichaam dat al twee jaar door dagelijkse koorts was verzwakt.

Mijn voornemen was door de bossen te trekken om een groep te vormen die tot een onderneming in staat zou zijn, maar ik kon mij niet onttrekken aan de ijver en de naastenliefde van mijn dienaren en vrienden, die mij bijna bewusteloos weer aan boord van de boot brachten. Toen zij zich door de vijand achtervolgd zagen, keerden zij terug naar Guadeloupe.

Ten slotte, Monseigneur, om een relaas te vermijden dat u slechts tot last kan zijn, ben ik voor de derde maal naar dit eiland teruggekeerd, waar de vijand alles heeft meegenomen wat hij kon, in strijd met het woord dat hij de inwoners had gegeven hen in het bezit van hun goederen te laten, overeenkomstig de brief van generaal Benckes, waarvan ik u een kopie toezend. Ik weet niet om welke reden monsieur de Baas dit eiland zo heeft verwaarloosd. Het staat vast dat ik grote reden tot klagen heb, aangezien het hof troepen en oorlogsmaterieel heeft gezonden, maar ik steeds de enige ben geweest die in de steek is

gelaten en geen deel heeft gehad aan al deze voordelen. Dit is niet omdat ik niet gevestigd ben op het mooiste en vruchtbaarste van de Franse eilanden; het is een waarheid, Monseigneur, die ik niet kan nalaten te zeggen, en indien ik getuigen moest nemen, weet ik zeker dat monsieur le marquis de Grancey, messieurs de la Casfinière en de la Roche-Allard mij daarin niet zouden tegenspreken.

Ten slotte, Monseigneur, verwacht ik van uw rechtvaardigheid dat u, verre van mijn gedrag in deze aangelegenheid te laken, medelijden zult hebben met mijn ongeluk, vooral wanneer u overweegt dat ik mij na tweeëntwintig jaar zorg te hebben gedragen voor de vestiging van deze kolonie, nu terugvind zonder slaven om de oogst van het land te verzorgen. Ik zou ten minste geheel getroost zijn indien u overtuigd bent van de ijver en de trouw die ik aan de dienst van de koning heb toegewijd en indien u uw bescherming niet zult weigeren aan iemand die zich met de grootste eerbied en onderwerping betuigt,

Mijnheer,

Uw nederige, zeer gehoorzame en zeer toegewijde dienaar,
Téméricourt

Van Marie-Galante, deze 4e juli 1676.

Annexe 3

Brief van Téméricourt aan M. de Baas: FR-ANOM COL C7 A 1, f. 10-11 (16760522)

Verslag van de inname van Marie-Galante, opgesteld door de heer Téméricourt, 22 mei 1676

Op 22 mei, omstreeks acht uur 's ochtends, verschenen er acht schepen aan de loefzijde van het eiland, die de schijn wekten naar de kust te willen komen. De gouverneur liet de inwoners onder de wapens roepen, maar de genoemde schepen naderden slechts tot ongeveer anderhalve mijl. Twee à drie uur later verschenen er nog drie schepen, sommigen zeggen zes, die van de punt van Dominica kwamen en, net als de eersten, koers zetten naar Les Saintes.

Op de 25e vertrok monsieur le Marquis naar Guadeloupe, waar hij vernam dat de genoemde schepen langs Basse-Terre waren gepasseerd en dat monsieur de Grancey hen achtervolgde, en zelfs dat men kanongebulder had gehoord. Op de 31e vertrok monsieur de Téméricourt naar Marie-Galante, maar omdat hij zuidoostelijke wind aantrof, kon hij het land pas op 2 juni naderen. Toen verscheen er een vloot schepen die voor anker lagen op de rede, wat hem dwong aan land te gaan bij de punt van het Vieux Fort, de dichtstbijzijnde plaats. Daar vond hij niemand in de hutten, behalve die van iemand genaamd Poignant, waar acht à tien personen waren. Zij vertelden hem dat er op zondagmorgen 31 mei elf schepen waren verschenen, die onder Franse vlag de kust naderden. Een brigantijn ging de rest van de vloot een halve mijl vooruit en kwam langs de hutten om kennis te nemen van de kust, alsof hij een schip met de naam Le Don de Dieu wilde buitmaken, dat in de baai lag en dat twee schoten met een steenkogel afvuurde. Het fort gaf, toen het tegenover de brigantijn lag, twee kanonschoten. De brigantijn zette daarop zijn koers voort naar de punt van de Grande Anse, gevolgd door de rest van de vloot. Daar keerden zij om en maakten op die manier twee slagen tot voorbij het fort, maar bij de derde slag liepen zij door tot midden tussen Marie-Galante en Dominica en kwamen vervolgens allen terug om rond tien uur 's ochtends op de rede voor anker te gaan, waar zij de Hollandse vlag hesen, waardoor men begreep dat het vijanden waren.

Bij het zien van de schepen werd overal alarm geslagen, wat de inwoners die juist van de mis kwamen, dwong ieder naar huis terug te keren om de wapens te nemen. Intussen waren er zevenentwintig à achtentwintig ruiters bijeen, waarvan het aantal in de loop van de tijd toenam, die de schepen volgden en over land dezelfde weg namen als de vijanden over zee. Gedurende die tijd verzamelde de infanterie zich op het exercitieplein, waar zich slechts honderdvijftig man bevonden.

Omstreeks drie uur 's middags kwamen de zoon van Caerloff en Erasmus in een sloep om de inwoners te sommeren zich over te geven aan de Staten van Holland. Zo niet, en indien zij zich lieten aanvallen en met geweld overwonnen zouden worden, waaraan geen twijfel bestond, zouden zij geen kwartier geven aan enige officier, zoals zij in Cayenne hadden gedaan, waar zij de inwoners geketend aan boord van hun schepen hadden gehouden, die zich daar in verdediging hadden gesteld. Daarentegen, indien zij zich wilden onderwerpen en gehoorzaamheid betonen aan de genoemde Staten, zouden zij menselijk behandeld worden en in het bezit van hun goederen worden gelaten zoals tevoren, zonder hun enig kwaad te doen.

Dit deed Duplessis luisteren, die na overleg met de voornaamste inwoners overeenkwam dat Dauville, Vivens en Chagnis aan boord zouden gaan om te zien of de achttienhonderd man of meer waarmee men hen bedreigde, er werkelijk waren. Deze keerden terug en

berichtten dat zij wel geloofden dat dit aantal aanwezig was, en Daville voegde daaraan toe dat men zich desondanks moest verdedigen en het land voor de koning behouden zolang men daartoe nog kracht had, en dat de vijanden hen zouden bedriegen. Dit belette echter niet dat Duplessis de genoemde Cagnis en Vivens terugstuurde; men weet niet wat er precies werd besproken, behalve dat de volgende dag twintig sloepen, geladen met zeshonderd man, op verschillende plaatsen aan land gingen. De kanonnier, die gereed was om te vuren op de dichtstbijzijnde sloep, werd daarvan weerhouden door Duplessis, die het hem op straffe des doods verbood, evenals aan twee soldaten die de kanonnier dienden.

De vijanden verzamelden zich in de grote savanne en marcheerden in slagorde tot op het exercitieplein, waar zij werden ontvangen door Duplessis en de officieren, zowel van justitie als van de militie, die het volk hadden belet weerstand te bieden. Dit volk werd onmiddellijk ontslagen en ieder werd naar huis gestuurd om zijn gewone werkzaamheden voort te zetten, met goede beloften en mooie verzekeringen. Niettemin werd nog diezelfde avond bevolen dat iedereen zich de volgende dag met wapens bij het fort moest melden. Daar stelde de vijand zich in slagorde op en, nadat men de inwoners in een rij had geplaatst, las Chagnis de lijst voor en noemde de namen van alle inwoners, die één voor één werden opgeroepen en ontwapend. Nadat er een aantal was verzameld, werd bevolen dat zij aan boord moesten worden gebracht, wat de meesten deed vluchten, onder anderen de genoemde Le Gris en Lauron en enkele anderen die dit zagen.

Annexe 4

Brief van Devauluisant aan M. de Baas: FR-ANOM COL C7 A 1, f. 12-18 (16760619)

19 juni 1676

Mijnheer,

U zult hebben vernomen dat op de eerste dag van deze maand, die begon op zondag, de feestdag van de Heilige Drie-eenheid, en toen alle inwoners van dit eiland van de mis terugkeerden, er aan de loefzijde zeven grote vijandelijke schepen verschenen, een fluit, een brigantijn, tien boten en een caiche, die omstreeks vier uur 's middags binnen kanonschot onder het fort voor anker gingen. De inwoners stonden onder de wapens aan de zeekant, waar het leek alsof de vijand aan land wilde gaan. Zij lieten het anker vallen onder witte vlag en hesen daarna de Vlaamse vlag, en zonden een sloep naar de wal waarin de zoon van de heer Caerloff en de genoemde Rasmus zaten. Deze eerste, aan land gekomen, vroeg naar de gouverneur, en men antwoordde dat hij er niet was: hij was al enkele dagen naar Guadeloupe vertrokken. Hij overhandigde een brief die generaal Benckes aan hem had gericht en vroeg om antwoord.

U zult mij, zo het u belieft, vergeven dat ik u niet bericht wat die brief bevatte, noch welk antwoord men gaf: ik heb noch de ene, noch de andere gezien en heb er geen kennis van gehad. Ik twijfel er niet aan dat men u beide zal toezenden. Men stuurde aan boord om dit antwoord te brengen monsieur Thomblieu en Chaigneau, die Hollands spreken; zij kwamen omstreeks tien uur 's avonds terug en brachten mee dat generaal Benckes niets schriftelijk wilde toestaan, maar alleen dat men op zijn woord moest vertrouwen. Dat deed allen die, zoals ik, van zaken geen kennis hadden, vermoeden dat de onzen hadden gevraagd zich onder bepaalde voorwaarden over te geven. In diezelfde tijd, en onder dekking van de nacht, gingen twee of drie sloepen, geleid door Rasmus, een schip weghalen dat in de ondiepten onder het fort lag, binnen musketbereik, zonder dat er één kanonschot uit het fort werd gelost. De officier die daarbinnen was, verdedigde zich door te zeggen dat hij geen bevel had.

Tijdens die nacht verliep alles verward, door het geringe goede orde en de geringe gehoorzaamheid die de inwoners altijd tegenover hun officieren hebben gehad. Er waren zelfs mensen die zich in kano's inscheepten en naar de Hollanders aan boord gingen. Zo slecht waren de zaken geleid en bestuurd dat, samen met de dreigementen van de vijand als men zou vechten, en de gunsten die zij beloofden als men zich aan hun genade overgaf, de voornaamste inwoners verzochten zich over te geven en volhardden daarin tegen de mening van enkele officieren en van meerdere inwoners die van oordeel waren zich in de bossen terug te trekken en de vijand zo goed mogelijk te hinderen met uitvallen.

Bij het krieken van de dag kwam een sloep aan land met de zoon van Caerloff om te weten wat men van plan was, en hij drong sterk aan op een antwoord. Men zei hem dat men zich overgaf. Er waren toen niet meer dan zestig man onder de wapens aan de zeekant, van wie de meeste wapens niets waard waren en niemand met munitie was uitgerust; de rest bevond zich in het fort om het te bewaken. Kort daarop kwamen Caerloff vader en zoon met enkele officieren aan land en begaven zich naar het pakhuis van de heer Chaigneau, pachter van het koninklijk domein, op het exercitieplein en bij de magazijnen. Caerloff, die enkele inwoners bij zich zag, informeerde bij hen of zij niet wisten dat hij op dit eiland was gekomen met een lading negers en er een groot aantal had verkocht aan monsieur de Téméricourt en aan chevalier Houël, waarvoor hij tot op heden, ondanks alle inspanningen, niet had kunnen worden betaald. Er waren er die hem zeiden dat zij dat goed wisten.

De rechter vertelde mij gisterenavond dat al die Hollanders hem zijn komen opzoeken, omdat hij door zijn kwaal niet uit huis kon. Onder anderen kwam Caerloff, die hem zei dat hij het alleen was geweest die de Hollanders had aangezet dit eiland te komen plunderen om zich te wreken op het onrecht dat hem door de gouverneur en door monsieur le Chevalier Hoüel, diens oom, werd aangedaan; zelfs dat hij van de Staten toestemming had verkregen zich bij voorrang uit de plundering schadeloos te stellen; en dat, zonder een uitdrukkelijk verbod dat hij van de generaal had gekregen, hij zijn huis, dat van de woonplaats van Téméricourt (dat hij in gemeenschap bezit met chevalier Hoüel), zou hebben laten verbranden, zoals hij had gedaan met de woonplaats die aan die chevalier en aan mademoiselle de Surmond toebehoort, welke hij geheel heeft laten verbranden zonder dat er nog enig gebouw op is blijven staan. En omdat hij daarover een groot meningsverschil had met de generaal, zei de rechter mij dat hij de vrijheid zou nemen u te schrijven wat hij van deze zaken wist. Caerloff voegde er zelfs aan toe dat, als hij monsieur de Téméricourt te pakken had kunnen krijgen, hij hem duizend slagen zou hebben gegeven voordat hij hem had laten inschepen.

Het was op de tweede, rond het middaguur, dat de Hollanders zich van het eiland meester maakten, zoals ik hierboven heb gezegd, en dat hun generaal omstreeks het middaguur aan land kwam, begeleid door een brigantijn met tweehonderd man en door een groot aantal sloepen. Hij ging eerst naar het fort, waar hij, na de artillerie en de vestingwerken te hebben geïnspecteerd, naar het exercitieplein ging. Daarna trok hij zich terug in een magazijn en vaardigde een ordonnantie uit dat alle inwoners zich op de daaropvolgende woensdag met hun wapens op het plein van het fort moesten melden, op straffe in zijn ongenade te vallen. Hij liet deze aan de officieren van het eiland uitdelen om haar aan iedereen bekend te maken. Sommigen verschenen, anderen niet. Wie verschenen werden ontwapend en als gevangenen op de schepen gezet; de anderen vluchtten in de bossen. Vervolgens begonnen de Hollanders overal te plunderen: de negers en de kleding; hoewel wij hebben vernomen dat in hun raad was besloten dat zij alleen de negers en de ketels zouden nemen. Niettemin hebben zij alles genomen wat zij konden grijpen, zelfs de paarden, koeien, de rollen van de molens en het beslag van de deuren van de suikerrietschuren. Deze plundering duurde tot de 14e, toen zij 's nachts van zaterdag op zondag het anker lichtten. Er zijn vier van hun mensen aan land gebleven, van wie drie bewapend zijn en zich niet willen overgeven; zij houden zich in het bos schuil. Eén is aangehouden.

Ik zal u ook zeggen, mijnheer, dat de heer Thauvet, die de gouverneur tot kapitein had gemaakt, zich met de Hollanders heeft ingescheept, samen met zijn zwager Berchaud en zijn broer; de heer Thorin met zijn vrouw; de heer Bigot met zijn vrouw en kind; de heren La Croix en Gebert; en meerdere anderen, die niet van dat soort zijn dat zich onderscheidt zoals dezen. Zij hebben hun woonplaatsen verlaten, die tot de aanzienlijkste hier behoren, met alles wat daarop is achtergebleven en nog behoorlijk aanzienlijk is, bestaande uit paarden, hoornvee en meubels, naast de aanplantingen, en dit alles is een prooi geworden voor de cavalerie, die hier in groot aantal is en zonder enige orde. Door gebrek aan kracht en vastberadenheid van monsieur le juge, die altijd in vrees leeft en beducht is dat de gouverneur hem mishandelt — en dat niet zonder reden — gebeurde het volgende: gisteren, de achttiende van deze maand, keerde de gouverneur naar dit eiland terug en liet mij zeggen dat ik hem moest komen spreken. Ik deed dit onmiddellijk. Na hem te hebben begroet, vroeg hij mij naar alles. Daarna begon monsieur l'abbé, zijn broer, te spreken en het ongeluk van zijn broer te beklagen, de inwoners te verwijten dat zij niet hadden gevochten, en vervolgens te zeggen dat men suiker moest maken op de verlaten woonplaatsen en dat de gouverneur, zijn broer, zich van al het daarop resterende vee moest meester maken om hem schadeloos te stellen. Ik zei hem: en wij, mijnheer, wie zal ons schadeloos stellen? Op wie zullen wij verhaal halen? Is het dan voldoende zich enkel meester te maken van goederen die rechtstreeks aan de koning toebehoren? Men moet eerst zien welke bevelen daarvoor van monsieur le général komen. Hij antwoordde mij

onbeschaamd dat wij niets te eisen hadden en dat wij de vijand niet hadden gezien. Ik zei hem: wij hebben niet gedaan zoals u, mijnheer, die is weggegaan toen men de schepen zag. Daarop stortte hij zich op mij en riep de gouverneur, zijn broer, die samen met hem mij met vuistslagen in het gezicht sloeg, en de abt gaf mij een stokslag op de arm waarvan ik veel last heb. Dit gaf de inwoners die het zagen groot verdriet, te zien dat deze heren hun gewelddadige handelwijze blijven voortzetten en dat men op alles moet antwoorden en zich aan heel de familie van één gouverneur moet onderwerpen, tegen alle recht en billijkheid in. Dit is een van de voornaamste redenen waarom de inwoners zo weinig genegen zijn: de onrechtvaardigheden die deze heren hun altijd hebben aangedaan, door hen wacht te laten lopen terwijl zij toch altijd goed betaald werden voor het onderhoud van een garnizoen. Ik zie niet dat zij van plan zijn nog langer wacht te lopen; integendeel, er zijn er weinig die willen blijven. Men heeft vernomen dat velen passage bij de Hollanders hebben gevraagd; die hebben het hun toen geweigerd omdat zij te vol zaten in hun schepen, maar beloofd hen over zes weken met één schip te komen halen om allen in te schepen die met hen willen gaan. Als dat zo is, moet u, mijnheer, er niet aan twifelen dat het hele eiland zal leeglopen, want het kleine aantal dat zou overblijven zou altijd in vrees leven dat de wilden, die altijd een bijzondere neiging tot dit eiland hebben, misbruik zouden maken van de zwakte van de achterblijvende bewoners en hen onmenselijk zouden afslachten; bovendien zouden degenen die zouden kunnen blijven, geen werkers zijn en ellendig omkomen, tot weinig nut van de kolonie, ondanks de liefde en trouw die zij de koning verschuldigd zijn.

Dat is de toestand waarin ik ben geraakt, mijnheer, naast de smart over het algemene verlies van mijn negers, paarden, hoornvee en meubels. Ik heb bovendien de pijn mijn vrouw te moeten zien lijden — zij is jong en op het punt te bevallen — en twee arme kleine kinderen die nog geen verstand hebben. Daarbij komt nog de gouverneur en zijn familie, die hun vijandschap tegen mij blijven koesteren wegens de klacht die ik bij u, mijnheer, heb ingediend over de mishandeling die hij mij vorig jaar aandeed. Monsieur de Téméricourt en de chevalier, zijn broer, zoals u hierboven kunt opmerken, hebben mij gisteren eveneens slecht behandeld. Ik smeed u zeer nederig, mijnheer, om Gods wil mij te beschermen en niet toe te laten dat die heren mij nog meer onderdrukken, aangezien zij dit enkel doen omdat ik over hun onrechtvaardigheid heb geklaagd. In de hoedanigheid van griffier en notaris die ik hier uitoefen, ben ik hun bovendien niet gemakkelijk om veel dingen te doen die zij anders zouden willen behandelen.

Zij hebben al paarden en meubels van de deserteurs laten ophalen om die met hun boot naar Guadeloupe te brengen; ik heb daarvoor getuigen genomen, hoewel ik met eigen ogen de meubels van de genoemde heer Bigot aan de zeekant heb zien liggen om in die boot te worden ingescheept. Ik vergat u te zeggen, mijnheer, dat op dinsdag de derde van die maand de gouverneur met zijn boot naar dit eiland kwam; het was nog vroeg genoeg, als hij zich aan de zijnen bekend had gemaakt, om de vijand te hinderen, aangezien de inwoners de wapens nog niet hadden ingeleverd en dat pas op de daaropvolgende woensdag deden. Maar de waarheid is dat hij alleen gekomen was om te proberen zijn negers terug te krijgen. Hij is sindsdien nog eens gekomen en heeft er enkele meegenomen; zelfs inwoners kunnen deze waarheid bevestigen.

Gisteren, de negentiende van deze maand, liet de gouverneur de inwoners bijeenroepen en beval hen naar zijn huis te komen; zij weigerden. Hij vroeg hun hem te bewaken; zij antwoordden dat zij daar niets van wilden weten en dat zij hem al te lang op eigen kosten hadden bewaakt, terwijl hij toch het geld van de koning ontving voor een garnizoen. Zij zeiden hem bovendien dat hij hen had verlaten toen de vijand verscheen om naar Guadeloupe te gaan, wat waar is: de schepen passeerden en maakten een ronde om terug te komen. Ik was aanwezig toen enkele inwoners hem zeiden dat hij ons in zo'n slechte conjunctuur niet moest verlaten. Daarover werd hij kwaad op hen en zei dat, als hij de schepen zag opkruisen, hij eerder dan zij hier zou zijn. De inwoners zeiden hem ook dat zij

nooit meer aan hem zouden gehoorzamen en dat, als men hen daartoe zou dwingen, zij allen zouden deserteren. Zij wilden een verzoekschrift in de vorm van een klacht tegen hem opstellen om u voor te leggen; maar ziende dat zij zeer geprikkeld waren, zei ik hun geduld te hebben, dat hun verlies niet zo gering was dat het geen ophef zou veroorzaken, en dat u zeker de goedheid zou hebben iemand hierheen te sturen om alles te onderzoeken wat er is gebeurd, en dat zij dan hun redenen zouden kunnen zeggen. Ik vermaan hen zoveel ik kan zich niet tot enige oproer te laten verleiden en thuis te blijven; zij hebben het mij beloofd. Ik ben van plan hetzelfde te doen en mij nergens mee te bemoeien totdat het u behaagt mij met uw bevelen te vereren wat betreft de verlaten goederen. Ik zal altijd zo ijverig en zo discreet mogelijk letten op degenen die die goederen zouden kunnen verduisteren of wegnemen, en ik zal u daarvan, zolang u het wenst, berichten geven, evenals van andere zaken die de staat betreffen.

Vergeef mij, zo het u belijft, mijnheer, dat ik u een brief schrijf die zo slecht geordend is. Ik was van plan hem over te schrijven, wat ik niet kan doen omdat ik gehaast ben, wat mij zelfs verhindert aan veel dingen te denken. Alles draagt daartoe bij: mij is noch pen, noch inkt, noch papier, noch mesje, noch lak overgebleven, behalve wat u hier gebruikt ziet.

Getekend: Devauluisant, notaris en griffier van Marie-Galante
Gecollationeerd: DE BAAS

Annexe 5

Brief van La Chapelle aan Hincelin en nota van Hincelin aan M. de Baas: FR-ANOM COL C7 A 1, f. 27-28 (16760601)

[27]

Brief geschreven aan monsieur Hincelin door de heer La Chapelle, rentmeester van Sainte-Marie voor de heren de Boisseret

De heer Valois, rentmeester van het huis van monsieur le marquis de Téméricourt, is zojuist in een prauw aangekomen en vertelt ons dat gisteren tegen de middag zes grote schepen, een brigantijn en een groot aantal grote sloepen bij Marie-Galante voor anker gingen, om drie uur 's middags. De heer Erasmus en de zoon van de heer Caerloff zijn aan land gekomen en hebben tot overgave gesommeerd.

Daarop heeft men twee mannen afgevaardigd die men aan boord van hun schepen heeft gestuurd om te zien wie zij waren. Zij brachten verslag uit, en daarop zou men vanmorgen de strijd aanbinden. Intussen is die zoon van Caerloff opnieuw aan land gekomen en heeft gezegd dat, als men zou vechten en winnen, er geen kwartier zou worden gegeven; en dat, als men zich overgaf, alle inwoners zouden blijven zoals tevoren en hun geen enkel kwaad zou worden gedaan. Op dat voorstel, en gezien hun macht, hebben zij zich overgegeven. De heer Caerloff is gouverneur; vier van de voornaamsten van het eiland zullen naar Holland vertrekken. Dat is wat men mij bericht, en wat ik u kan zeggen.

Getekend: La Chapelle, de eerste juni 1676, om 7 uur 's avonds.

[27v-28]

De vijand, nu hij daar is, is in vier uur op het vasteland en bij Basse-Terre, waar hij alles zal plunderen. Men zal noodzakelijk de kwartieren moeten verlaten, en ik ga de bevelen daarvoor geven, omdat ik de mensen van hier niet kan weghalen om hen 15 of 20 mijlen ver te verplaatsen, en dit kwartier zou blootgesteld zijn. Vereer mij, mijnheer, met uw bevelen in deze omstandigheden. U ziet de gevolgen van dit verdrag, de gevolgen die eruit zullen voortkomen, en het belang om die mensen daar weg te halen uit een plaats vanwaar zij zeer grote schade zullen toebrengen aan de eilanden over zee, en aan dit eiland over land.

Getekend: Hincelin

Gecollationeerd: DE BAAS

Annexe 6

Brief van Téméricourt aan M. de Baas: FR-ANOM COL C7 A 1, f. 20–23 (16760620)

Brief van de heer de Téméricourt aan M. de Baas, te Marie-Galante, 20 juni 1676

Mijnheer,

Sinds de laatste brief die ik de eer had u te schrijven, ben ik afgelopen dinsdag naar Marie-Galante gegaan, waar ik vaststelde dat de vijand in de nacht van zondag was vertrokken om water in te nemen bij Dominica, vanwaar hij zou moeten opkruisen om naar Tabac te gaan, met uitzondering van de brigantijn van Erasmus, die de afgelopen dagen aan de loefzijde van het vasteland en van Marie-Galante kruiste. Deze heeft geprobeerd een prauw van het vasteland, die mij kwam opzoeken, buit te maken; deze wist echter door krachtig zwemmen te ontkomen, nadat zij enkele schoten had moeten doorstaan die op haar waren afgevuurd.

Ik heb het eiland aangetroffen in een deplorabele staat: de vijand had alles geplunderd en op verschillende plaatsen in brand gestoken, in het bijzonder bij juffrouw de Surmont en in het hele kwartier van het Vieux Fort, en hij had het grootste deel van de slaven meegenomen. Men schat dit op bijna 700 werkenden en 80 tot 100 paarden, alles in strijd met het woord dat zij aan de inwoners hadden gegeven om hen rustig van al hun goederen te laten genieten, alsof zij opnieuw de meesters waren in hun eigen huizen, en dat zij, in plaats van te lijden onder een strenge beperking van de handel, daarvan vrijheid zouden hebben met alle naties, en dat het hun niet aan slaven zou ontbreken.

Deze woorden, door de vijand tot de inwoners gericht, in het bijzonder tot de heren Berchaud en Thauvet, die naar men zegt zonder bevel naar boord waren gegaan, deden de suikerplanters hieraan gehoor geven en verzwakten de vastberadenheid die zij tot dan toe hadden getoond. De heer Duplessis, die door de Compagnie in mijn plaats tot commandant was aangesteld, heeft deze woorden gehoord, maar het leek mij dat hij weinig strengheid en leiding toonde om gehoorzaamheid af te dwingen.

Want ten eerste, toen de jonge Caerloff aan land kwam om het eiland te sommeren en mij een brief te overhandigen van de heer Benckes, hun generaal, verhinderde hij niet dat iedereen met genoemde Caerloff en zijn bemanning sprak, en men schroomde niet hem om raad te vragen over wat men moest doen. Hij, die Frans sprak zoals ik, vermaakte zich ermee samen een schriftelijk antwoord op te stellen, wat het gebrek aan vastberadenheid waarin men verkeerde duidelijk maakte. Toen men vroeg of er zekerheid was om het antwoord te laten overbrengen, werden de heren d’Hombliers en Chaigneau afgevaardigd om tijd te winnen; maar hun werd slechts uitstel verleend tot maanopgang. In die tijd werd aan de heer d’Hombliers gezegd dat zij twaalfhonderd man aan land zouden zetten, wat genoemde d’Hombliers rapporteerde aan de heer Duplessis en andere officieren, die unaniem verklaarden dat men moest vechten. Het gebeurde echter dat, kort vóór maanopgang, terwijl Duplessis op ronde was, Berchaud alle wachtposten langs ging om de inwoners over te halen zich over te geven, en hij won er velen voor zich door hun de voordelen voor te houden die men hun voorspiegelen kon. Zo sprak het grootste deel niet langer van vechten toen de maan opkwam.

Men zond daarop Chaigneau, de jonge Thauvet en La Roze aan boord van het admiraalsschip om hem op de hoogte te brengen van wat er gebeurde en om te zeggen dat zij een officier moesten sturen, aangezien men had besloten de plaats over te geven. Dat

deden zij, en zij stuurden de jonge Caerloff bij het aanbreken van de dag. Toen bleek dat het hele kwartier van de Grande Anse vastbesloten was zich over te geven. Zo, mijnheer, is het eiland lafhartig aan de Hollanders overgeleverd. Toen ik de volgende dag in het kwartier van het Vieux Fort aankwam, trof ik de inwoners ontwapend aan, met wachtposten bij alle landingsplaatsen en de kust bewaakt door een tartane, de brigantijn van Erasmus en meerdere bewapende sloepen, waarlangs ik meerdere malen ben gepasseerd. Maar omdat dit kwartier vijf mijlen van het fort verwijderd is, hebben mijn ziekte en de koorts die mij dagelijks teistert, mij niet toegestaan de bossen over te steken en de goede inwoners te verzamelen, zoals ik zonder mijn ziekte of met enige ondersteuning door troepen zou hebben gedaan.

Ik zend u de heer Duplessis, opdat hij rekenschap aflegt van zijn handelen. De meest schuldigen zijn met de vijand vertrokken toen zij begrepen dat deze het land niet wilden behouden. Hun namen zijn Berchaud, Chaigneau, Thauvet, Laforest, Bigot, Gebert, La Croix en Torin. Zij hebben al hun buit ingescheept en hun bezittingen verlaten. Wat Laforest en Bigot betreft: zij hebben zich 38 van mijn slaven toegeëigend, aangezien Laforest mijn pachter was, en hij heeft het mooiste en beste van wat ik bezat meegenomen. Valois, over wie u mij hebt geschreven, heeft er 47 laten wegvoeren die ik op de plantage had waar ik woonde, nadat hij ze had ontdekt, en alles wat ik had. Zo blijft mij in deze wereld niets meer over dan het verdriet dat ik heb omdat ik mij hier niet heb bevonden om het eiland te verdedigen dat de koning mij de eer had toevertrouwd.

De heer Benckes, generaal, heeft beloofd dat hij binnen een maand een fluit en een oorlogsschip zou sturen om de families weg te voeren die naar Tabac wilden gaan. Dat is de oorzaak van alle onrust waarin ik het eiland aantref, omdat het merendeel van plan is te vertrekken en de anderen vrezen gestraft te worden voor hun misdaad. Ik vind dan ook weinig gehoorzaamheid, temeer daar ik geen enkele buitenlandse persoon bij mij heb en weinig wapens. Ik heb in Guadeloupe vierentwintig musketten en andere munitie laten kopen, die ik niet heb willen afwachten, en die ik hard nodig heb om een losbandige militie in bedwang te houden die zich schuldig weet.

Dit alles doet mij u smeken mij enkele troepen te sturen, al waren het er maar 25 reguliere soldaten, waarmee ik mij sterk acht iedereen weer tot zijn plicht te brengen en een tweede komst van de vijand af te slaan. Indien u mij echter een volledige compagnie kunt sturen, zou dat nog beter zijn. Ik verzeker u, mijnheer, dat het gezag van de koning ernstig te lijden heeft, en dat de wijze van handelen zeer omzichtig moet zijn, temeer daar ik niet kan dulden dat het gezag van de koning geheel wordt veracht. Ik smeed u ook mij wapens te sturen, want er blijven nauwelijks vijftientwintig goede wapens over bij de inwoners. Men heeft mij verzekerd dat sommigen het oog hebben laten vallen op het buitmaken van onze bark, wat mij ertoe heeft gebracht haar te laten bewaken door de mannen die ik uit Sainte-Marie heb meegebracht.

Ik zend u de namen van degenen die gewapend zijn gebleven, een kopie van de brief van de heer Jacob Benckes, generaal, de staat van de schepen en hun officieren, een kopie van een verslag opgesteld door de heer Vivens, en een vrijeleide zoals de Hollandse generaal die aan verschillende inwoners heeft verstrekt. Zij hebben 68 mannen van dit eiland meegenomen, en hun schepen waren zo beladen en zo volgestouwd met buit, dat er maar weinig kracht nodig zou zijn geweest om hen te verslaan. Zij hadden slechts opdracht de kleine eilanden aan te vallen en moesten zich weer bij de eerste vloot voegen om naar de grote bank te gaan. Het is dezelfde generaal Benckes die Nieuw-York heeft ingenomen. Hij zegt dat er weldra in Suriname een vloot van 40 zeilen zal aankomen, beladen met mensen om die kolonie te bevolken.

Dat, mijnheer, is alles wat ik heb vernomen en de toestand van de plaats waar ik mij bevind, die slecht is indien u mij geen hulp verleent, welke ik met ongeduld zal afwachten. Ik schrijf u deze brief via Guadeloupe in de hoop hem binnenkort ook via onze bark te kunnen verzenden, die spoedig opnieuw zal passeren; dit zou een gelegenheid zijn om troepen te sturen indien u dat wenst, want zij vaart zeer goed. Ik heb de inwoners nog enigszins weer tot hun plicht kunnen brengen, daar ik hen aantrof terwijl zij elkaar plunderden, waarbij de ellendigen zich rijker waanden dan zij waren, wat hun verlangen naar vlucht vergrootte. Ik verzeker u van mijn eerbied.

Getekend: Téméricourt
Gecollationeerd: DE BAAS

Annexe 7

Brief van M. de Baas-Castelmore aan Jean-Baptiste Colbert: FR-ANOM COL C8 A 1, f. 378 (16760701)

Mijnheer,

Terwijl ik u blijf informeren over hetgeen zich in dit land heeft voorgedaan sinds mijn brief van de 10e van deze maand, verzonden via de heer de Beauregard die het bevel voert over een van 's Konings korvetten, zult u vernemen dat ik, vrijwel zodra ik aan de heer de Grancey de officier had meegegeven die namens hem om een bevel vroeg, besloot zelf de vijand te gaan verkennen. Uit dat besluit is voortgekomen wat u zult zien in de brief die de heer Hincelin mij heeft geschreven (van 18 juni). Dat was een beslissing van groot belang, want als de heer de Grancey naar Guadeloupe was gegaan, hadden de vijanden die misschien aangevallen, en ik weet niet wat de uitkomst dan geweest zou zijn. De troepen daar zijn ongedisciplineerd en onervaren, zoals de inwoners van Guadeloupe: zij kunnen wel branie hebben, maar zodra het gevaar zich aandient, vluchten zij, en de vrees neemt het over. Men moet dus zeggen dat de heer de Grancey een grote dienst heeft bewezen door de vijand van Guadeloupe weg te houden; maar men kan ook zeggen dat de Hollanders goede lieden zijn geweest, omdat zij hem hebben laten passeren zonder hem te achtervolgen en zelfs niet tot in de rede van Guadeloupe hebben opgejaagd, waar zij hem hadden kunnen bevechten en tot zinken brengen. Want tien schepen tegen twee moeten overal een groot voordeel hebben, zeker met schepen zoals die van de vijand. Een matroos die bij de heer de Grancey was en sindsdien naar Martinique is gekomen, heeft mij gezegd (als zijn indrukken hem niet hebben overdreven) dat er vijf zijn met elk 55 stukken geschut, en de overige met 35 tot 40; zodat zij, met de infanterie die zij hebben zoals blijkt uit het verslag van de heer de Téméricourt van 9 juni dat ik u toezend, veel kunnen ondernemen.

Om eerlijk te zijn: aanvankelijk geloofde ik niet dat het oorlogsschepen van de Staten waren, noch dat het er zo veel waren; ik hield ze voor particuliere kapers of reders. Maar nu zij het blijkbaar wél zijn, twijfel ik er niet meer aan dat zij de vesting van Grenada zullen aanvallen. Of zij haar zullen innemen weet ik niet, want ik heb er een compagnie van 40 man heen gestuurd die goed is aangekomen en proviand voor twee maanden heeft; samen met de compagnie die er reeds in garnizoen ligt en met de versterking van de inwoners die zich daarin zullen terugtrekken, moeten zij gezamenlijk weerstand kunnen bieden aan de vijand en zijn voorspoed stuiten.

Gisteren ontving ik een brief en een verslag van de heer de Téméricourt van 9 juni, die ik u toezend. U zult daarin de reden van zijn afwezigheid zien. Het is waar dat hij ernstig aan de longen ziek is en ik denk dat zijn leven niet lang meer zal duren. Dit verslag doet mij geloven dat de vijanden zich aan Tabac willen vestigen; maar dat kunnen zij niet als zij niet meester zijn van Grenada, om hun schepen daar veilig te stellen tijdens het slechte weer. Daarom zullen zij hardnekkig proberen haar in te nemen; dat kunnen zij zonder groot gevaar doen, omdat zij veel infanterie hebben en meester van de zee zijn, en omdat het fort van dat eiland hun zo gunstig is. Als dat gebeurt, is het zeker dat de Staten daar steeds een groot eskader zullen houden en dat het moeilijk zal zijn hun Grenada weer te ontnemen als zij haar in handen krijgen; zo geloof ik dat zij ons zeer zullen verontrusten en dat wij daar lastige burens zullen hebben.

Ik heb vier dagen geleden, via een schip uit Bordeaux, de brief van de Koning van 12 april ontvangen; maar ik zie niet dat u al geïnformeerd bent over het gebrek aan levensmiddelen door toedoen van de algemene munitionaris, zowel voor de voeding van de bemanningen

van het eskader als voor de ondersteuning van de infanterie, hoewel ik u daarover bericht heb en de heer Jolinet, naar hij mij zei, eveneens. Het is waar dat deze tekortkomingen ons tot grote uitersten brengen, en alles wat is gebeurd en wat nog in het voordeel van de vijand zal gebeuren, moet daaraan worden toegeschreven. Want als het hele eskader van de Koning hier was geweest, had men hen bij Marie-Galante met voordeel kunnen bevechten, omdat zij óf verrast zouden zijn met het merendeel van hun volk aan land, óf overladen met buit die zij meenamen; en die buit is zeker de reden geweest dat de heer de Grancey kon ontkomen, want anders hadden zij hem meer opgejaagd dan zij gedaan hebben. Maar daaruit, mijnheer, zult u de gevolgen trekken die u gepast acht tegenover de munitionaris; ik beoog slechts u de zaken eenvoudig te laten kennen.

Ik zal de ordonnantie van de Koning laten voorlezen aan de kapiteins van Zijne Majesteits schepen die op de eilanden zijn en die daar nog zullen aankomen, en ik zal erop toezien dat zij niet overtreden wordt; maar deze heren volgen alleen hun eigen wil: alles wat daarmee strijdig is, betekent voor hen niets.

Wanneer de twee schepen die bestemd zijn om hier te dienen zijn aangekomen, zal ik de infanterieofficiëren die de Koning zendt laten installeren, al heb ik de vacante posten reeds vervuld krachtens de bevoegdheid die Zijne Majesteit mij bij een uitdrukkelijk bevel gaf toen ik in dit land kwam, en ook krachtens een brief van de markies de Seignelay, die mij opdraagt de plaats te vullen die de heer de Verdun vacant heeft gelaten. Ik zeg u slechts, ten gunste van een officier genaamd La Tour, die de Koning naar Frankrijk laat terugkeren, dat u hem met zekerheid kunt inzetten, te land of ter zee: hij is nog jong, maar bezit de eigenschappen om een zeer goed officier te worden. Dat is mijn oordeel, omdat men zelden een dergelijk karakter aantreft. De Ruiters van Blénac, die een jonge knaap is, en Chatelars blijven in functie; zij zijn La Tour en La Motte niet waard.

Ik zal u blijven lastigvallen, mijnheer, over de adelsbrieven die ik u gevraagd heb voor de heer Cornette, kapitein in het kwartier van Fort Royal, totdat u mij antwoordt. Als u wist welk goed effect dit zou hebben, zou u er vier laten uitvaardigen voor één.

Sta mij toe u te zeggen dat de Koning slecht is gediend bij de besteding van het laatste geld dat hij voor de fortificaties van Fort Royal heeft gegeven: bij de koopwaar die men heeft gezonden, en zelfs bij de tweeduizend ecu die bestemd waren voor een reserve-magazijn te Fort Royal. Ik stuur u de stalen van het linnen dat men heeft opgestuurd; u zult zien of de heer de la Cale gelijk heeft dat hij het niet kwijt kon, omdat het merendeel voor geen enkel gebruik deugt. Men zal eruit halen wat men kan, maar men moet er geen grote verwachtingen van hebben.

Terwijl ik deze dépêche opstelde, ontving ik een brief van de heer Hincelin waarin hij mij meldt wat er is voorgevallen tussen de heer de Grancey en de vijanden. Hij stuurt mij ook een staat van het aantal en de kwaliteit van de vijandelijke schepen, en van hun infanterie, die u zal doen oordelen dat zij zich bij Tabac willen vestigen en dat hun schepen daar zullen blijven totdat de vesting die zij daar willen bouwen verdedigbaar is. Hoe meer ik echter daarin bevestigd word te geloven dat zij dit van plan zijn, des te meer geloof ik dat zij Grenada zullen aanvallen. Dat heeft mij doen besluiten er een derde compagnie infanterie heen te sturen met een korvet van de Koning, waarvan de bemanning zich in de vesting zal terugtrekken indien nodig; anders zal het vaak op zee zijn om de vijand van verre te ontdekken en tijdig bericht te geven om niet verrast te worden. Ik heb er bovendien de heer de Gemozac, luitenant van de Koning op dit eiland, heen gezonden, omdat hij meer ervaring heeft dan de gouverneur, die nog jong is en nergens verstand van heeft.

Het lijkt mij dat de heer de Grancey inschikkelijker is sinds hij het pakket van de Koning heeft ontvangen, want toen ik hem na zijn terugkeer uit Guadeloupe en na zijn ontmoeting

met de vijand schreef dat de heer de la Caffinière de compagnie die ik stuurde naar Grenada moest brengen, en dat een korvet daar moest blijven tot nader order, stuurde hij mij meteen de la Caffinière en het korvet om mijn orders te ontvangen, zonder zich op te houden bij de eerdere formaliteiten waarover ik altijd zo hardnekkig ben geweest. Dat is óf het effect van de brief van de Koning, óf een teken van zijn gehechtheid aan de dienst; hoe het ook zij, de laatste hulp vertrok op 28 juni en ik geloof dat zij zonder moeite zal aankomen, want het verblijf dat de vijand bij Nevis heeft gehad zal ons gunstig zijn. Als dat zo is, houd ik het ervoor dat, wanneer zij Grenada aanvallen, zij daar zullen worden verslagen. Zij kunnen wel enkele plotselinge landingen doen in afgelegen kwartieren van Martinique, Guadeloupe, Saint-Christophe en Grenada, maar zij zullen geen van die eilanden innemen. Sainte-Croix, Saint-Barthélemy en Saint-Martin kunnen wel in hun macht vallen zoals Marie-Galante is gebeurd, wegens hun zwakte; dat kan men niet verhinderen zolang zij meester van de zee blijven, en het lijkt erop dat zij dat nog lang zullen zijn, aangezien er twee eskaders zijn, het ene van acht schepen en het andere van zes. Men zegt van dit laatste dat zij naar Saint-Domingue zijn gegaan (of moeten gaan). Maar hier kan ik mij niet inhouden opnieuw uit te roepen tegen het beleid van de algemene munitionaris, dat wel lijkt te zijn afgestemd met de vijand: zij zijn op de eilanden aangekomen precies op het moment dat ik wegens gebrek aan levensmiddelen drie schepen van het eskader naar Frankrijk moest zenden en hier moest blijven met dat van de heer de la Caffinière. Ik reken nauwelijks op dat van de heer de Grancey, die naar zeggen van zijn officieren onmiddellijk van de eilanden moet vertrekken, of er moet blijven tot mei volgend jaar, omdat men hem onbekwaam acht de krachten van een ruwe zee te weerstaan. Ik weet niet welk besluit de heer de Grancey zal nemen, want ik zie hem niet.

Ik ontvang opnieuw een grote dépêche van de heer de Téméricourt van de 20e van deze maand; u zult daarin de slechte toestand van Marie-Galante zien, door het breken van het gegeven woord door de vijand, met een telling van wat er aan inwoners overblijft en van degenen die het eiland hebben verlaten en met de Hollanders zijn vertrokken. Er staan verschillende andere omstandigheden in die u zullen doen inzien dat wijsheid van gouverneurs de eilanden kan behouden, en dat gewelddadig en eigenbaat-zuchtig bestuur ze doet verliezen. Lees, mijnheer, als het u belieft, de brief die de notaris van Marie-Galante mij heeft geschreven: hij en de rechter zijn altijd tegen de bestuurswijze van de heer de Téméricourt geweest en hebben mij daarvan van tijd tot tijd hun klachten gestuurd, die ik u altijd heb doorgestuurd, zonder dat ik heb begrepen dat hij in enig opzicht is terechtgewezen. Dat maakt dat de inwoners hem nu openlijk hun afkeer tonen door hem niet langer te erkennen of te gehoorzamen. Ik geloof, mijnheer, dat het tijd is een remedie aan dit kwaad te geven.

U zult eveneens, als het u belieft, uit het verslag van een zekere Vivens zien wat er te Cayenne is gebeurd: onwetendheid en zwakte van jonge mensen zonder ervaring brengen al deze ongelukken voort. Ik heb u verder nog voor te houden dat de toestand van de inwoners van Sainte-Croix gespannen is, en dat als de vijand zich daar toont, zij hun gouverneur een slechte streek zullen leveren. Ik stuur u een brief die hij mij heeft geschreven, om u te laten zien hoe zijn geest is gesteld en hoe hij bestuurt.

Ik zal de rechter van Guadeloupe bevel geven zich naar Marie-Galante te begeven om een inventaris op te maken van de goederen die de deserteurs hebben achtergelaten en waarvan de heer de Téméricourt zich reeds meester heeft gemaakt. Maar men moet de vijanden de ruimte laten om een plan te maken om zich bij Tabac te vestigen of om iets anders te ondernemen; en totdat de zee wat vrijer is, zullen de zaken hier slechts traag verlopen. Intussen heeft de heer Duplessis, die de heer de Téméricourt mij heeft gestuurd om mij te informeren over wat er te Marie-Galante is gebeurd, mij zoveel ellende verteld, over de gouverneur, over zichzelf en over de inwoners, dat ik mij genoodzaakt heb gezien hem in arrest te laten zetten in Fort de la Basse-Terre, waar ik hem slechts enkele dagen zal

laten om een voorbeeld te stellen, waarna ik hem terug zal zenden om zijn goed te bewerken, waar men hem zal vinden als de Koning hem wil straffen.

De acht compagnieën infanterie zijn verspreid zoals u weet: drie op Grenada, twee op Saint-Christophe, één op Guadeloupe; ik blijf op Fort Royal van Martinique met twee compagnieën die elk nog geen dertig man inzetbaar in dienst hebben; de anderen zijn zo ziek en zo verzwakt dat men er niets goeds van kan verwachten. Ik heb u reeds doen weten, mijnheer, dat de compagnieën zijn samengesteld uit mensen die met geweld zijn genomen, die geen enkele neiging hebben tot de oorlog en die wegwijnen door het brandende verlangen naar Frankrijk terug te keren. Als men andere zou kunnen sturen en deze terugroepen, zouden de eilanden er beter aan toe zijn.

Ik ben met diepe eerbied,

Mijnheer,
uw zeer nederige, zeer gehoorzame en zeer trouwe dienaar,
De Baas

Van Fort Royal op Martinique, deze eerste juli 1676

Annexe 8

Brief van De Magne aan De ruiter van St Laurent met een beschrijving van de Nederlandse aanval op het eiland Sint-Martin: FR-ANOM COL F3 54, f. 13-15 (16760707)

Sint-Martin, 7 juli 1676

Ik heb uw brief van de eerste van deze maand ontvangen. Ik ben u buitengewoon dankbaar voor de belangstelling die u toont voor mijn voorspoed en tegenspoed. Ik zal u ook zeggen dat de waardering die u voor mij hebt mij gevoeliger treft dan het verlies dat ik heb geleden, hoe groot dat voor mij ook is. Als ik mijn eer en uw welwillendheid maar behoud, ben ik tevreden, in de hoop dat mijn vrienden voor mij zullen zorgen.

Verder wilt u dat ik u in enkele woorden laat weten hoe het is verlopen bij de landing van de Hollanders op dit eiland. Hun vloot kwam hier 's ochtends van de tweeëntwintigste van de vorige maand voor anker. Ik was naar het kwartier van de grote vijver gegaan en direct nadat ik daar was aangekomen hoorde ik kanonvuur. De ruiter die elke dag de ronde over het eiland deed, kwam in volle galop en zeer geschrokken aan, roepend: "Meneer De Magne, daar zijn de Vlamingen! Het zijn twaalfhonderd man. Zij hebben Cayenne en Marie-Galante ingenomen, naar Isaac, de schipper van een boot uit Saint-Christophe, mij heeft gezegd. Hij zou met u komen spreken, maar hij kon niet lopen."

Ik beval die ruiter zo snel mogelijk de mensen van de naburige kwartieren te waarschuwen dat de vrouwen en de zwarten het bos in moesten vluchten en dat de inwoners zich zo vlug als zij konden bij mij moesten voegen. Ik vertrok meteen naar de zoutpannen, waar ik tien schepen voor anker zag liggen. Toen ik afdaalde naar het verschansingswerk dat ik vier of vijf dagen eerder had laten aanleggen, vond ik daar vijftien bewoners. Dat werk bestond uit een droge stenen muur, waarop een kanon stond dat ik had.

Een half uur later kwamen vijftientwintig mannen uit het kwartier Orléans aan. De vijand had vier sloepen in de zoutpan laten overbrengen; een daarvan kwam met een trompetter om ons tot overgave te sommen. Ik gaf hun met mijn hoed een teken zich terug te trekken, en toen zij toch door bleven roeien, liet ik twee schoten naast hen afgeven, wat hen dwong zich terug te trekken.

Enige tijd later zagen wij de troepen tussen de twee zoutpannen oprukken. Toen zij halverwege op de dijk waren, waar men zeven of acht passen met de voeten door het water moet, hielden zij stil. De vier sloepen kwamen ons onder vuur nemen met geweren, en hoewel ik toen maar ongeveer veertig man had, maakten wij toch goede sier en hielden stand.

Na de hele dag tegenover elkaar te hebben gestaan, trokken de vijanden zich terug naar de zeekant. Ik detacheerde de heer Grandbois met tien inwoners om op de dijk een schermutseling aan te gaan; nadat zij waren teruggekeerd, liet ik de rest van onze mensen halen. Ik zette een wachtpost op de dijk en een andere langs de zoutpan, waarlangs zij mij konden aanvallen; daar bracht ik een deel van de nacht door.

Een uur voor daglicht kwamen de inwoners van de andere kwartieren aan, en kort daarna liet ik mijn mensen aan de kant van het verschansingswerk terugtrekken om de dag af te wachten. Ik plaatste een sergeant en twaalf soldaten op een kleine heuvel om te schieten op sloepen die zouden kunnen komen om ons in de flank aan te vallen, en stuurde veertien

musketiers op vijfhonderd passen afstand naar mijn rechterzijde, langs waar de vijand op ons af zou kunnen komen.

Ik plaatste de bejaarden, ongeveer dertig man, langs het pad dat ik door het bos had laten maken, om te ontdekken of de vijand mij daar zou afsnijden. De rest, drieënvijftig man, stond bij mij achter het genoemde verschansingswerk. Dat was de opstelling die ik aanhield.

Bij het aanbreken van de dag marcheerde de vijand recht op ons af, met kanonnen, en de sloepen kwamen naderbij met vier of zes kleine stukken en met kleine draaibassen die men erop had gezet. Toen zij ons aanvielen, ontvingen wij hen zo goed als wij konden, gezien het kleine aantal mannen dat ik had, en wij sloegen hen met kracht terug.

Intussen kwam de boot met het kanon op musketafstand voor ons ankeren. Omdat zij ons in de rug zag, raakten de eerste twee schoten ons, maar de sergeant met de mannen die ik uitdrukkelijk op die kleine heuvel had geplaatst, legde zo'n hevig vuur op hen dat hij de boot dwong hogerop te gaan ankeren. Daar was de oever van de zoutpan hoger, zodat de kogels over ons heen vlogen.

In die toestand had ik het geluk hun aanvallen drie uur lang te kunnen doorstaan en hen telkens terug te drijven wanneer zij ons wilden aanvallen, met achthonderd man die zij aan land hadden gezet, matrozen inbegrepen. Omdat zij mij langs die weg niet konden forceren, volgden zij het advies van een Engelsman die bij hen was: zij lieten hun troepen naar links uitwaaieren en staken een klein bos over om mij van achteren te nemen.

Toen ik dat zag, liet ik een deel van mijn mensen voor mij uit gaan en trok mij terug op een heuveltje boven mijn positie, waar de vijand mij opnieuw aanviel, maar ik liet hen terugwijken. Nadat ik hen voor de tweede keer had afgeslagen, begonnen de inwoners mij te verlaten, zodat ik, toen zij de laatste keer terugkwamen, nog maar ongeveer dertig man had. Met die mannen trok ik mij terug naar een plaats die men de Mahau noemt, vanwaar men alle kwartieren kan overzien. Daar ben ik gebleven zolang de vijand op het eiland was, met dat aantal dat mij niet heeft verlaten.

Volgens de verklaring van een gevangene die ik had genomen en die ik heb geruild voor een van de onzen die gevangen was genomen, hadden zij tweehonderd man dood of gewond. En afgaande op het aantal graven en de lijken die langs de zeekant gevonden zijn, zijn er ongeveer honderdvijftig gestorven. Ik heb vijf inwoners verloren en vier gewonden.

Zij hebben de kerk verbrand en de hutten aan de kant waar zij ons aanvielen. Daar hebben de inwoners hun zwarten, hun vee en alles wat zij hadden verloren. Omdat mijn woning daar lag, heb ik eenentwintig zwarten verloren en heb ik er nog maar één over. Mijn paarden, mijn ossen, driehonderd schapen, de indigo die ik bewaarde in de hoop dat de prijs zou stijgen, en uiteindelijk alles wat ik had verzameld sinds ik mij hier had gevestigd: ik ben het allemaal kwijt en ik sta hier met slechts een hemd en de kleren die ik op mijn lichaam draag.

Toch zal ik altijd doen wat u mij zult aanraden. En omdat het seizoen van het slechte weer nadert, zal ik geduld hebben tot oktober; en dan zal ik met u bezien of ik in dit land moet blijven, want ik zie niet hoe ik mij kan herstellen na de voorschotten die u mij hebt gedaan, waarvoor ik u mijn hele leven dankbaar zal zijn. Enz.

Annexe 9

Antwoord van de inwoners van Petite Anse en Trou Charles Morin op de brief van Benckes over handel met de Staten van Holland: HaNA 3.01.18 118 (16760820)

Gemaakt en in tweevoud vastgesteld aan boord van het schip van de Staten van Holland, genaamd de Deffense, op de rede van het eiland Saint-Domingue, genaamd Port Français. Op 10 juli 1676 hebben getekend:

J. Benckes, Z. Fallaize, Du Chesne, Geslin.

Wij, ondergetekenden, inwoners van Cap de la Petite Anse en Trou Charles Morin, hebben, na de heren Du Chesne, Fallaize en Geslin te hebben gemachtigd om namens ons te spreken met voornoemde heer Benckes, hierbij bevestigd en bekrachtigd hetgeen zij in onze naam hebben opgesteld. Ten blijke waarvan wij hebben ondertekend.
Gedaan in het kwartier van Cap de la Petite Anse, op de tiende juli 1676.

Getekend door twintig à vijftientwintig inwoners, zowel van Trou Charles Morin als van genoemd Cap.

Wij, ondergetekenden, Jacob Benckes, opperbevelhebber van het eskader van staatschepen en van de militie die daarop is ingescheept, enerzijds, en Jan Du Chesne, Zephirin Fallaize en Jan Geslin, afgevaardigden namens de inwoners van Cap de la Petite Anse en Trou Charles Morin anderzijds, beloven overeenstemming te bereiken en in te stemmen met alle voorwaarden die zullen worden overeengekomen tussen genoemde heer Benckes en de inwoners van de Cul-de-Sac van Saint-Domingue, en ons daaraan te houden, zodanig dat wij van weerszijden beloven alles goed te keuren en te bekrachtigen wat tussen hen zal worden vastgesteld, en dat de inwoners van Cap de la Petite Anse en Trou Charles Morin zullen worden begrepen in het verdrag dat met de genoemde inwoners van de Cul-de-Sac zal worden gesloten betreffende de voorstellen die heer Benckes schriftelijk heeft gedaan aan de inwoners van Cap de la Petite Anse en Trou Charles Morin.

De heer Jacob Benckes, opperbevelhebber van het eskader van oorlogsschepen en van de militie die daarop is ingescheept,

Heren,

Zijne Koninklijke Hoogheid Monseigneur de Prins van Oranje is herhaaldelijk geïnformeerd over de neiging die de Franse natie aan de kust van Saint-Domingue heeft om handel te drijven met de Hollanders. En aangezien Zijne Majesteit de Koning van Frankrijk, uit consideratie voor Spanje, nooit openlijk de Fransen van Saint-Domingue als zijn onderdanen heeft willen erkennen, maar alleen die van het eiland Tortuga, onzegt genoemde koning van Frankrijk, behalve dat hij de inwoners van Saint-Domingue in het geheel niet toestaat handel te drijven met anderen dan met de Franse natie, hun ook dezelfde vrijheid die hij zijn andere onderdanen van de Antilliaanse eilanden verleent, aan wie men zwarten brengt en die vrijelijk handelen met alle Franse particulieren. Daarentegen verhindert genoemde Majesteit, om redenen die hem eigen zijn, dat men zwarten naar Saint-Domingue brengt.

Het zou overbodig zijn hier uitvoerig te beschrijven welke last zo'n strikte beperking en vele andere maatregelen, zoals de buitensporige rechten die Frankrijk overal oplegt, voor de inwoners van Saint-Domingue betekenen, aangezien de ervaring hen het gewicht daarvan al heeft doen voelen.

Zijne Koninklijke Hoogheid Monseigneur de Prins van Oranje oordeelde dat deze hardheid voor hen ondraaglijk was en dat deze Franse inwoners van Saint-Domingue bij gelegenheid van de huidige oorlog zouden trachten zich te bevrijden van een zo zwaar juk, om onder de bescherming van onze heren de Staten van Holland en van Zijne Koninklijke Hoogheid te genieten van de vrijheid van handel met alle soorten naties zonder enig onderscheid, en van andere voorrechten, die wij in deze brief niet nader zullen specificeren, maar die ongetwijfeld zeer voordelig zullen zijn voor de inwoners van de Franse natie van Saint-Domingue.

Deze welwillende aanbieding, die uitgaat van Zijne Koninklijke Hoogheid, is voor deze inwoners van Saint-Domingue zo gunstig en van zo groot belang dat niet alleen ieder van hen verlost zou worden van zware arbeid door de hoeveelheid zwarten die men bij deze gelegenheid zou aanvoeren, maar ook dat het merendeel van de inwoners zich mettertijd zou ontwikkelen tot personen van aanzienlijke stand.

Wij vertrouwen erop dat de inwoners voorwaarden die zo uitdrukkelijk hun welzijn en voorspoed betreffen niet zullen weigeren, maar dat zij met ons in gesprek zullen treden om daarover uitvoeriger te overleggen. En wij geven aan allen in het algemeen en aan ieder in het bijzonder de verzekering dat zij die naar onze zijde willen komen, hetzij om over deze zaken te spreken, hetzij om andere redenen, vrij en ongehinderd aan land zullen worden teruggebracht wanneer zij dat wensen.

Indien de inwoners besluiten enkele personen af te vaardigen om met ons te onderhandelen, beloven wij deze afgevaardigden goed te ontvangen en hen in volledige vrijheid en veiligheid te laten terugkeren.

Ter uitvoering hiervan heeft Zijne Koninklijke Hoogheid dit eskader van schepen uitgezonden en ons opgedragen hierover met de inwoners van Saint-Domingue op de meest vriendschappelijke wijze te onderhandelen.

Bovenstaande brief is aan de inwoners van Cap de la Petite Anse en Trou Charles Morin gezonden, gedateerd 7 juli. Vervolgens is daaraan toegevoegd wat is meegestuurd toen wij haar aan de inwoners van de Cul-de-Sac van Petit-Goâve zonden, gedateerd de vijftiende van dezelfde maand.

Om te tonen dat wij niet zijn gekomen om de inwoners schade te berokkenen, beloven wij dat de koopwaren die zich zullen bevinden in de schepen die wij hopen te nemen en die voor rekening van de inwoners zijn geladen, aan hen zullen worden teruggegeven, mits zij daarvoor voldoende bewijzen leveren, op voorwaarde dat de inwoners de schepen niet verdedigen en de bescherming van de Staten van Holland aanvaarden.

Annexe 10

Samenvatting in het Frans van een brief van Benckes aan de Prins van Oranje vanuit Tobago: FR-ANOM COL C10 E 1, f. 1–6 (16770322). Voor het oorspronkelijke Nederlandse document zie NL-HaNA 3.01.18 118 (16760322).

22 maart 1677, Tobago

Brief van commandeur Binkes, geschreven aan Zijne Hoogheid de Prins van Oranje, aan boord van het schip La Deffense, voor anker liggend op de rede Cleispbé bij het eiland Tobago, op 22 maart 1677, met de lijst van doden en gewonden.

Mijn laatste brief aan Uwe Hoogheid was van 19 februari en werd via Barbados verzonden. Daarin meldde ik u onder andere de aankomst van een schip uit Suriname, dat in zeven dagen was overgekomen met een lading suiker bestemd voor het vaderland. Dat schip berichtte dat vóór zijn vertrek een slavenschip was aangekomen, dat ongeveer drie weken bij Cayenne had gelegen met de bedoeling zijn slaven daar te verhandelen, en dat het gedurende die tijd in de nabijheid van de schepen was geweest die voor Cayenne lagen. Het had daar vernomen dat alles er in goede staat was, behalve dat het garnizoen behoefte had aan levensmiddelen. Dit schip heeft mij misleid, en ik heb op mijn beurt Uwe Hoogheid misleid door u te verzekeren dat Cayenne niet door de Fransen was ingenomen. Op basis van dit foutieve bericht heb ik ook het schip St. Pieter met proviand naar Cayenne gezonden.

Op de 18e februari zagen wij twee kleine schepen, waarvan er één zeer dicht langs de baai voer zonder enig vlagteken te tonen, wat ons deed vermoeden dat het om spionnen ging. In de nacht van 18 op 19 arriveerde het kleine adviesschip La Fortune, onder bevel van kapitein Erasmus, dat was uitgezonden om nieuws van de eilanden te verkrijgen. Hij bracht een brief mee van de gouverneur van Nevis, waarin werd gemeld dat de graaf d'Estrées Cayenne had heroverd. Tevens berichtte hij dat de Franse schepen zich in de eilanden bevonden en daar soldaten en inwoners lichtten om, naar men ons zei, naar Tobago te komen, hetgeen ook werd bevestigd door een inwoner van het eiland Sint-Christoffel.

Op de 19e zagen wij negen zeilen, waarvan wij aannamen dat het de Franse vloot moest zijn. Daarop gaf ik bevelen en zond ook de compagnieën van Glergis en Witsen aan land, met enkele matrozen om het geschut te bedienen. Samen met de compagnieën van kapitein Wandelgraff de Tongen en Schiavon werkten zij de hele nacht aan het opwerpen van palissaden en het aanleggen van batterijen in onze redoutes.

Op de 20e zagen wij de Franse vloot, bestaande uit veertien zeilen. Onze schepen waren in hun sterkste verdedigingspositie opgesteld in de baai, zodanig dat geen van de officieren die in de krijgsraad bijeen waren, van oordeel was dat er iets aan deze opstelling moest worden gewijzigd. Wij waren allen aan land bezig met het versterken van het fort, met ook enkele matrozen om daar dienst te doen. Wij waren vastbesloten hun landing te betwisten, maar omdat wij zagen hoe gemakkelijk de vijand aan land kon gaan en uit vrees dat wij door hen afgesneden zouden worden, stuurden wij slechts een kleine troep uit om de vijand te verkennen.

Op de 21e kwamen enkele Franse sloepen voor de baai om blijkbaar te verkennen hoe alles was ingericht, maar zij werden zo goed met kanonschoten ontvangen dat zij zich terugtrokken. Wij hadden op dat moment moeite om bevelen te geven, zowel te water als te

land, en stuurden de nuttelozen, zieken, vrouwen en kinderen naar het proviandschip Sphera Mundi. Tegen de avond rapporteerden onze troepen dat de vijanden voor anker lagen in de Baai van de Palmen en daar met 28 boten en sloepen aan land waren gegaan.

Op de 22e vernamen wij dat de vijand zich op de berg bevond. Daarop staken wij alle huizen in de omgeving van het fort in brand om de vijand het voordeel te ontnemen zich daarin te verschansen. Op dat moment hadden wij op elke hoek van ons fort een batterij gereed met twee kanonnen, en een van vier in de bastions die nog niet geheel voltooid waren. Deze hadden wij bekleed met tonnen die als borstwering dienden. Alles was toen in goede staat van verdediging. 's Nachts vielen de Fransen het adviesschip aan waarover hierboven is gesproken, dat dicht bij de vuurwacht lag en waarop zestig man meer dan gewoonlijk was geplaatst. Zij naderden met zeven boten vol manschappen, maar na het verlies van een van hun boten en het lijden van meerdere doden en gewonden, waren zij gedwongen zich terug te trekken.

Op de 23e stelden wij vast dat de Fransen een pad hadden aangelegd in de afdaling van de berg. Wij zonden daarop een verkenningsdetachement uit, dat niets anders aantrof dan enkele pistolen, brood en bijlen die zij hadden achtergelaten. Ik oordeelde dat dit was gebeurd omdat zij 's nachts de trommels hadden gehoord, wat hen aanleiding gaf zich terug te trekken en genoemde voorwerpen achter te laten. In de namiddag kwam een Franse trommelaar die vroeg met de gouverneur te spreken en eiste de overgave van het fort, en verzocht tevens dat de Franse inwoners niet zouden worden gedwongen de wapens op te nemen. Zijn eerste eis werd geweigerd; op de tweede werd geantwoord dat niemand daartoe gedwongen zou worden.

Op de 24e achtte de hoge krijgsraad het goed dat ik persoonlijk met achttien anderen naar het fort zou gaan, in de overtuiging dat, indien de Fransen meester zouden worden van het fort, ons eskader daarmee ook verloren zou zijn. Wij konden bovendien niet begrijpen dat de Fransen, die ons zagen als meesters van het fort en het geschut, zo wanhopig zouden zijn om een baai binnen te varen waarin zoveel schepen in slagorde lagen en waaruit het zo moeilijk was te ontsnappen. In de ochtend zonden wij opnieuw een detachement naar het genoemde pad, maar daar werden geen Fransen aangetroffen, hoewel duidelijk was dat zij er 's nachts waren geweest. Wij bleven intussen onophoudelijk alles doen voor onze verdediging. Tegen de avond zonden wij opnieuw een detachement naar dat pad, dat werd aangevallen door tweehonderd Fransen, wat de onzen noopte zich terug te trekken, maar zij werden goed ondersteund door ons geschut. Wij merkten toen dat de Fransen van plan waren het fort langs de onderzijde van de berg van achteren te benaderen.

Op de 25e waren de Fransen bezig met werkzaamheden op een berg, maar buiten musketbereik, wat ons deed vermoeden dat zij van plan waren daar kanonnen en mortieren op te stellen. Wij deden wat wij konden om hen dat te beletten.

Op de 26e kwamen vijf Franse schepen, drie kleine en twee grote, voor onze baai voor anker, maar buiten kanonsschot. De Fransen wierpen bommen op het fort, maar deze kwamen te kort. Zij hadden zich verschanst in een laagte nabij het fort, eveneens buiten musketbereik, en het leek alsof zij zich daar wilden ingraven, aangezien wij hen daar hevig bestookten.

Op de 27e zonden wij een detachement uit om, indien mogelijk, enkele van hun soldaten gevangen te nemen en zo hun sterkte te kennen. Dit detachement keerde echter spoedig terug nadat het door een Frans detachement was ontmoet, dat twee man had gedood, waarop de rest vluchtte. De Fransen wierpen opnieuw twee bommen op het fort, maar deze kwamen te kort; van een daarvan viel een scherf in het fort, waaruit wij opmaakten dat zij ongeveer 200 pond woog.

Op de 28e liet ik onze mortieren aan land brengen en onmiddellijk in stelling zetten, waarna ik bommen in hun kwartieren liet werpen, waarop wij hen meteen zagen terugtrekken. In de namiddag kwam een Franse deserteur zich overgeven, die berichtte dat hun strijdkrachten klein waren, wat echter geen geloof verdiende. Zij losten enkele salvo's achter een kleine berg op onze waterdragers, maar werden zo goed ontvangen door ons musketvuur en geschut dat zij ons met rust lieten.

Op 1 maart bleven onze mannen de hele nacht op hun posten, de vijand ongeduldig afwachgend. Wij ontvingen enkele brieven van de Fransen waarin zij de Fransen in onze rijen aanspoorden te deserteren, met de waarschuwing dat hun geen kwartier zou worden verleend indien zij zich meester maakten van het fort.

Op de 2e wierpen wij een bom om hen in alarm te houden. In de namiddag probeerden zij opnieuw te verhinderen dat onze manschappen via de poternes of schijndeuren uitrukten, maar zij werden even slecht behandeld als de eerste keer.

Op de 3e, een woensdag, verschenen de Fransen tegen onze verwachting onder zeil en voeren onze baai binnen, waarbij zij met volle zeilen op onze schepen afkwamen. De oorlogsschepen begonnen elkaar te beschieten. De Fransen naderden met behulp van het bos zo dicht het fort dat zij het aanvielen, maar zij werden afgeslagen en na drie verschillende aanvallen gedwongen zich terug te trekken, waarbij zij hun belegeringswerktuigen en ongeveer 150 doden achterlieten, waaronder verschillende voorname officieren, en volgens het verslag van enkele gevangenen ongeveer 200 gewonden meevoerden. Het eerste Franse schip dat enterde was de Leyden, het laatste van de helft van onze schepen die onder anker in linie lagen; het vatte onmiddellijk vlam, evenals het schip Groningen, gevolgd door het schip van monsieur d'Estrées, uitgerust met 72 stukken geschut en 445 man. De rest van de dag werd aan beide zijden hevig gevuurd. Uiteindelijk brandden ook de schepen Stard Popis en Middelburg, nadat het laatste door kanonvuur geheel was vernield. De Fransen raakten in het nauw in een hoek en werden zo onder druk gezet dat zij vóór zonsondergang, zich niet meer kunnend manoeuvreren, gedwongen waren zich los te trekken om zee te kiezen, met uitzondering van twee grote schepen die aan de grond liepen en die zij moesten achterlaten, en twee andere die zo zwaar waren toegenakeld dat zij nauwelijks nog een stuk mast hadden en waarvan men zelfs dacht dat zij verloren waren. Onze proviandschepen, namelijk de Sphera Mundi, de Duc de Jorck en de Munick, zijn tot onze grote spijt ook verbrand, en onze twee schepen La Deffense en La Zélande, na zware schade aan hun zijden en meerdere kanonschoten onder de waterlijn te hebben ontvangen, waren gedwongen zich op het strand te zetten.

Op de 4e deden wij alles wat in ons vermogen lag om de overgebleven Franse schepen met kanonvuur te beschadigen, maar zij antwoordden niet.

Op de 5e vuurden wij opnieuw onze batterijen op de Franse schepen, in de veronderstelling dat de Fransen zich nog op de berg bevonden, vanwaar zij enkele bommen op ons hadden geworpen.

Op de 6e trok een detachement uit naar de plaats waar de Fransen zich hadden verschanst en stak daar vier- tot vijfduizend bundels rijshout in brand die de Fransen hadden aangelegd. Zij bevonden zich toen buiten bereik van ons geschut en begaven zich met grote spoed naar hun schepen, zoals wij dat eveneens deden.

Op de 7e zonden wij een detachement richting de grote baai, daar wij bericht hadden gekregen dat zich daar nog Fransen bevonden, maar het keerde terug zonder er één te hebben aangetroffen. In de namiddag kwam een trommelaar die het fort en de gevangenen opeiste, maar dit werd geweigerd.

Op de 8e, nadat wij hadden vernomen dat er geen Fransen meer op de berg waren, zonden wij er een detachement heen, dat inderdaad vaststelde dat zij waren vertrokken en veel granaten en enkele wapens aantrof.

Op de 9e vernamen wij via een deserteur dat er nog zeven Franse schepen waren die reparaties uitvoerden, dat zij een kleine boot tot brander hadden omgebouwd om daarmee de twee schepen die wij hadden buitgemaakt te verbranden, maar dat zij daarin werden verhinderd.

Op de 10e namen de Fransen een boot in beslag die uit Barbados naar ons onderweg was, door schuld van de schippers.

Op de 11e zonden wij een detachement naar de Baai van de Palmen, dat geen Fransen meer aan land aantrof. Die nacht stuurden zij de genoemde boot, die zij van ons hadden buitgemaakt en tot brander hadden omgebouwd, met enkele sloepen om onze schepen in de baai in brand te steken, maar dit was tevergeefs.

Op de 12e hesen drie Franse schepen de zeilen en de volgende dag volgde de rest. Het is waarschijnlijk dat zij ons niet zullen danken voor een dergelijk resultaat. Wij zonden hun een trommelaar om te vragen of zij hun gevangenen en gewonden wilden komen ophalen, waarop zij schriftelijk antwoordden, zoals u zult zien in de hierbij gevoegde kopie. Hiermee eindigt deze brief, opgesteld op 22 maart 1677, ondertekend Jacob Binkes.

Lijst van het Nederlandse eskader dat zich in de baai van Tobago bevond onder bevel van Jacob Binkes, waarmee hij de hevige aanval van de Fransen op 3 maart 1677 heeft afgeslagen:

- De commandeur Jacob Binkes, La Deffense, 50 stukken geschut, 153 man, aan de grond gezet
- Pieter Constant, La Province de Zélande, 44 stukken, 118 man, aan de grond gezet
- Roemer Vlacq, La Maison de Groningue, 56 stukken, 128 man, verbrand
- Jan Swart, Le Middelbourg, 36 stukken, 83 man, verbrand
- Galtje, Les Armes de Leyden, 34 stukken, 73 man, verbrand
- Pieter Stolwijk, Popjesburgh, 23 stukken, 52 man, verbrand
- Pieter Korman, L'Étoile d'Or, 28 stukken, 74 man, verbrand
- Cornelis Tolovick, L'Alcion, Franse buit, 24 stukken, 25 man, aan de grond gezet

Munitie- en proviandschepen:

- Le Duc de Jorck, 28 stukken, 35 man, verbrand
- Gotmunick, 3 stukken, 25 man, verbrand
- Sphera Mundi, 12 stukken, 20 man, verbrand
- Klein vaartuig, een brander, 13 man, verbrand
- Fort, het adviesschip, 25 man, verbrand

Lijst van dode en gewonde officieren:

- Pieter Constant, kapitein, gevaarlijk gewond aan het been
- Roemer Vlacq, op meerdere plaatsen gewond
- Pieter Korman, kapitein, gestorven aan zijn verwonding
- Frederik Sweers, gestorven aan zijn verwonding
- Carsten, kapitein van de brander, gestorven aan zijn verwonding

Gesneuvelde en gewonde luitenants:

- Jacob Kouaste, gesneuveld

- Claes Jonker, gesneuveld
- Jan Cat, gewond

Landofficieren:

- Kapitein Louis Chavon, gesneuveld
- De klerk Dio Kroste, hand afgerukt

Antwoord van de graaf d'Estrées aan de trommelaar die door de heer Binkes was gezonden:

Het voornemen van de viceadmiraal bij zijn vertrek van de rede van Tobago was enkele schepen te sturen om de gewonden die zich in handen van de Hollanders bevonden op te halen, en hij meende dat de heer Binkes voldoende hoffelijkheid en edelmoedigheid bezat om voor hen te zorgen, aangezien hij had vernomen dat genoemde graaf d'Estrées de gevangenen van Cayenne zeer goed had behandeld en zelfs uitdrukkelijk een schip had uitgezonden om zaken naar Europa te brengen. Op grond van deze verzekering konden de heer Binkes en de gouverneur alle mogelijke vormen van welwillendheid verwachten.